

گزارش نبرد لشکر ۱۰ سیدالشهدا در عملیات کربلای ۵

یدالله ایزدی*

<p>عملیات کربلای ۵ از جمله عملیات‌های بزرگ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در طول ۸ سال جنگ تحمیلی است که در منطقه عمومی شلمچه و در زمین‌های شرق بصره اجرا شد و ارتش عراق را تا آستانه فروپاشی پیش برد. در نتیجه این عملیات قدرت‌های جهانی برای نجات رژیم بعثی عراق قطعنامه ۵۹۸ را به تصویب شورای امنیت سازمان ملل متحد رساندند.</p> <p>لشکر ۱۰ سیدالشهدا از یگان‌های شرکت‌کننده در این عملیات بود که به‌ویژه در شکستن دژهای مستحکم عراق موفقیت قابل‌توجهی را به دست آورد. آنچه پیش روست مشروحتی از نبرد این یگان در عملیات کربلای ۵ است که براساس گزارش راوی مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس (دفتر مطالعات و تحقیقات جنگ) در لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(۱) در عملیات مزبور (یدالله ایزدی) نوشته شده و اصل آن در آرشیو مرکز موجود است. این مطالب با بهره‌گیری از سایر گزارش‌های قرارگاه‌ها تکمیل و آماده شده است.</p> <p>واژه‌های کلیدی: لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(۲)، پنج‌ضلعی، کانال پرورش ماهی، شرق بصره.</p>	<p>چکیده</p>		

مقدمه

خط و گرفتن سرپل در خط دفاعی دشمن در آب‌گرفتگی مقابل پاسگاه بوبیان در شمال زمین پنج‌ضلعی و غرب کانال پرورش ماهی به قرارگاه کربلا واگذار و مقرر شد قرارگاه‌های قدس و نجف با عبور از قرارگاه کربلا عملیات را در زمین‌های شرق بصره توسعه دهند. در جریان مباحث عملیات لشکر ۱۰ سیدالشهدا نیز در سازمان رزم قرارگاه کربلا قرار گرفت. این یگان به دلیل داشتن خط دفاعی در شلمچه،

یکی از عملیات‌های بزرگ و تأثیرگذار در سرنوشت جنگ در هشت سال دفاع مقدس است. این عملیات فقط چند روز پس از عملیات ناموفق کربلای ۴ و با بهره‌گیری از موفقیت یکی از محورهای کربلای ۴ (پنج‌ضلعی) در زمین‌های شرق بصره اجرا شد. در طراحی مانور این عملیات، مأموریت شکستن

* راوی مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس و پژوهشگر جنگ ایران و عراق

این منطقه اجرا شد که دلایلی از جمله نداشتن شناخت کافی از منطقه، مطابق نبودن عوارض زمین با اطلاعات موجود در نقشه‌ها و ناهماهنگی یگان‌های مجاور و همچنین فشار بیش از حد دشمن این لشکر را در دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده با ناکامی مواجه ساخت. لکن جنگ سخت این چند روز بخشی از توان ارتش عراق را در غرب کانال پرورش ماهی درگیر نگه داشت و در نتیجه برای سایر یگان‌ها فرصتی جهت نفوذ به عمق مواضع دشمن در حاشیه شط‌العرب ایجاد شد.

با پیشنهاد فرماندهان لشکر سیدالشهدا^(ع) و موافقت نیروی زمینی سپاه ادامه مأموریت این یگان به زمین‌های حاشیه شط‌العرب کشیده شد. لشکر سیدالشهدا پس از یک مهلت ۴۸ ساعته برای بازسازی، ۳ مرحله عملیات در زمین‌های جزیره صالحیه و نخلستان‌های شمال آن اجرا کرد و توانست به بخشی از اهداف خود که در واقع تحکیم و ترمیم خطوط دفاعی رزمندگان سپاه در حاشیه نهر جاسم بود، دست یابد.

در این عملیات که در طول ۲۱ روز و در ۶ مرحله اجرا شد، حدود ۴۰۰ شهید، ۱۳۰ اسیر و مفقودالثر و ۱۳۰۰ مجروح از این یگان برجا ماند که بسیاری از کادرهای قدیمی لشکر در میان آنها دیده می‌شود.

دیدار با امام خمینی در حسینیه جماران پاداشی به مجاهدت‌های رزمندگان لشکر سیدالشهدا^(ع) در یکی از سخت‌ترین و درعین حال پرافتخارترین نبردهای این یگان در طول دفاع مقدس بود.

پس از ناکامی مرحله اول عملیات کربلای ۴ و توقف عملیات، براساس تصمیم مسئولان برای اجرای عملیاتی در حداقل زمان ممکن، در جلسه‌ای با حضور آقای هاشمی رفسنجانی و فرماندهان سپاه در تاریخ ۱۰ دی ۱۳۶۵، پس از بحث‌های فشرده منطقه عمومی شلمچه به‌عنوان منطقه عملیات بعدی انتخاب شد. یکی از دلایل انتخاب این منطقه موفق بودن چند یگان سپاه در شکستن خط ارتش عراق در شمال جاده شلمچه - موسوم به پنج‌ضلعی - و رخنه در مواضع مستحکم

شناخت از زمین و اقدامات قبلی در این زمینه، برای شکستن خط مستحکم عراق در منطقه پنج‌ضلعی و آزاد کردن جاده شلمچه انتخاب شد. اهمیت این مأموریت خطیر در حدی بود که در صورت ناکامی این یگان، ورود یگان‌های قرارگاه‌های قدس و نجف به منطقه عملیات با مشکل جدی مواجه می‌شد. در واقع، مأموریت لشکر ۱۰ سیدالشهدا به‌نوعی پاشنه آشیل عملیات کربلای ۵ محسوب می‌شد و از این جهت نگرانی‌هایی را در بین فرماندهان سپاه ایجاد کرده بود. با وجود همه دغدغه‌ها در مدت بسیار کمی لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) به همراه سایر یگان‌ها و قرارگاه‌ها با تلاشی فشرده خود را برای اجرای عملیات در این منطقه مهم آماده کرد. سرانجام شامگاه روز ۱۳۶۵/۱۰/۱۸، در فضایی سرشار از بیم و امید عملیات کربلای ۵ در منطقه مرزی شلمچه آغاز شد. در بدو امر، به‌علت هشیارشدن دشمن و تسلط بر منطقه آب‌گرفتگی در مقابل پنج‌ضلعی، غواص‌های لشکر ۱۰ در شکستن خط موفق نبودند، ولی شکسته‌شدن خط اول عراق در شمال پنج‌ضلعی و عبور گردان‌های بعدی لشکر از معبر لشکر ۱۹ فجر در این منطقه و ورود به پنج‌ضلعی، زمینه را برای ادامه عملیات فراهم کرد.

گردان‌های لشکر سیدالشهدا تا بعدازظهر روز اول، طی نبردی سخت خط اول ارتش عراق در روی دژ مرزی در پنج‌ضلعی را تصرف و پاک‌سازی کرده و با خروج از زمین پنج‌ضلعی دو موضع مستحکم هلالی شمال جاده مرزی شلمچه را به تصرف درآوردند؛ بدین ترتیب شرایط برای ورود یگان‌های قرارگاه‌های قدس و نجف به منطقه عملیات و توسعه آن فراهم و گام اول عملیات کربلای ۵ با موفقیت برداشته شد.

برخلاف مأموریت ابلاغ‌شده به لشکر در مرحله دوم عملیات، نظر به ضرورت توسعه عملیات در غرب کانال پرورش ماهی، فرمانده کل سپاه پاسداران لشکر سیدالشهدا را برای اجرای عملیات در این منطقه فراخواند.

مرحله دوم و سوم عملیات لشکر طی ۳ روز در

تشریح منطقه عملیاتی و مواضع دشمن

منطقه عملیاتی شلمچه در جنوب شرقی شهر بصره عراق قرار گرفته و تقریباً نزدیکترین محور وصولی به این شهر به حساب می‌آید. زمین منطقه دارای نهرها، کانالها، خاکریزها، جاده‌ها و عوارض طبیعی و مصنوعی فراوانی بود. علاوه بر آنها ارتش عراق با هدف مهار تحرک نیروهای ایران آب‌گرفتگی دریاچه مانند نسبتاً گسترده‌ای را - به مساحت تقریبی ۷۴ کیلومتر مربع - در جلو مواضع خود در این زمین ایجاد کرد که در نتیجه تمام عوارض احداث شده مانند خاکریزها، جاده‌ها و استحکامات خودی زیر آب رفت و باعث فاصله بین نیروهای دو طرف شد. عمق آب به علت وجود مواضع قبلی یکسان نبوده و بین ۵۰ تا ۱۴۰ سانتیمتر - و در محل کانال‌ها تا ۲ متر - متغیر بود و عرض آن در محدوده عملیات لشکر به ۳ کیلومتر می‌رسید. عراق در شمال جاده شلمچه بخشی از زمین منطقه در حدفاصل نوک کانال پرورش ماهی و دژ مرزی (زمینی به مساحت تقریبی ۴ کیلومتر مربع) را خشک کرد که به علت شکل آن به پنج‌ضلعی معروف شد. این اقدام که در تابستان سال ۱۳۶۵ صورت گرفت باعث تسلط دشمن به تحرکات رزمندگان ایرانی در منطقه آب‌گرفتگی شد.^(۳)

دژ هشتی شکل*

در شمال جاده شلمچه در خاک ایران دو دژ به سمت دژ مرزی عراق کشیده شده و در محوطه آب‌گرفتگی حائل بین نیروهای خودی و دشمن واقع شده است و با اتصال به یکدیگر رأس یک مثلث را تشکیل می‌دهد. محل اتصال دو دژ به ضلع جنوبی زمین پنج‌ضلعی منتهی می‌شود. ارتفاع این دو دژ بالاتر از سطح آب‌گرفتگی قرار دارد طوری که با تسطیح دژها

* این دو دژ در شرق مرز و در داخل خاک ایران قرار دارد و به علت اتصال انتهای آن به محل نقطه صفر مرزی به یکدیگر و تشکیل عدد ۸ به دژ هشتی شکل معروف شده است.

دشمن در عملیات کربلای ۴ در این منطقه بود.^(۱) موفقیت در شکستن خط و عبور از موانع و مواضع ارتش عراق انگیزه مناسبی برای طرح‌ریزی مجدد اما کامل عملیات در این منطقه بود. براساس مباحث انجام شده چنین تدبیر شد که قرارگاه کربلا مرحله اول عملیات را انجام داده و مسئولیت شکستن خط و گرفتن جای پا در این محدوده زمین منطقه پنج‌ضلعی و جناح راست آن، گرفتن سرپل در غرب نوک کانال پرورش ماهی و نیز آزادسازی جاده مرزی شلمچه را عهده‌دار شود. همچنین مقرر شد پس از موفقیت قرارگاه کربلا، قرارگاه‌های قدس و نجف مأموریت عبور و توسعه عملیات را در زمین‌های شرق بصره برعهده بگیرند.^(۲) قرارگاه کربلا برای اجرای بخشی از مأموریت خود در تصرف زمین پنج‌ضلعی، این مهم را به لشکرهای ۱۰ سیدالشهدا^(۴)، ۱۹ فجر و ۳۱ عاشورا واگذار کرد؛ بدین ترتیب قرار شد لشکر سیدالشهدا^(۴) ضلع شرقی و قسمتی از زمین پنج‌ضلعی تا عمق ۵۰۰ متر از دژ مرزی عراق را تصرف و پاک‌سازی کرده، پس از تصرف دو موضع مستحکم هلالی (نونی) شکل دشمن در شمال جاده مرزی شلمچه امکان استفاده از این جاده را به‌عنوان اصلی‌ترین جاده وصولی به زمین‌های شرق بصره فراهم کند.

از مهم‌ترین دلایل انتخاب لشکر سیدالشهدا^(۴) برای اجرای مأموریت در این منطقه آمادگی‌هایی بود که این یگان از قبل در این منطقه داشت و شناسایی نسبتاً کاملی در منطقه انجام داده بود و بعضی واحدهای آن در این منطقه مستقر بودند. لذا به نظر می‌رسید آماده‌ترین یگان برای عملیات در محور شلمچه، لشکر سیدالشهدا^(۴) باشد. علاوه بر این ابراز تمایل مسئولان این لشکر به اجرای مأموریت مذکور از یک سو و مایل نبودن سایر یگان‌ها به عمل کردن در این زمین به‌علت نداشتن عقبه عملیاتی از سوی دیگر، لشکر سیدالشهدا^(۴) را در زمره یگان‌های سازمانی قرارگاه کربلا برای شکستن خط دشمن در محور شلمچه قرار داد.

ایستاده از راست: شهید داوود آجرلو، باقر تاجیک، شهید احمد آجرلو، شهید سیدابراهیم کسائیان، شهید داوود حیدری، شهید غلامرضا کیانپور، شهید سیدحسین میررضی.
نشسته از راست: شهید احمدرضا شاه نظرعبدی، حسن امیری، شهید رضا عبیدی، شهید سید محمد زینال حسینی، شهید جعفر محمدی، برادر علی فضلی، محمد علی ملکی^(۵)

می توان آنها را به جاده تبدیل و به عنوان عقبه از آنها استفاده کرد.^(۴)

اروند) ادامه می یافت. برای ایجاد ارتباط سنگرهای داخل آن با یکدیگر درون این دژ یک کانال بتونی احداث شده بود. دژ مرزی عراق به عرض ۶ و ارتفاع ۴ متر و به فاصله ۷۰۰ متری غرب خط مرزی کشیده شده بود.^(۵)

در میان دژ کانالی تعبیه شده بود که تماماً به وسیله بلوک سیمانی و بتون ساخته شده و به فاصله هر ۱۰ تا ۱۲ متر یک سنگر بود. در هر سنگر یک تیربار دوشکا قرار داشت که بر آب و موانع جلو دژ مسلط بود و بین هر دو سه سنگر نفرات، سنگرهای آر.پی.جی. ۷ وجود داشت و بین هر چندتا سنگر یک تفنگ ۱۰۶ روی زمین مستقر بود. همه این سنگرها شعاع دید و تیر ۱۸۰ درجه ای داشتند و کاملاً بر قسمت جلو دژ و کل منطقه آب گرفتگی اشراف داشتند.^(۶) در طول خط حد لشکر سیدالشهدا^(۷) در دژ اول عراق نزدیک به ۴۰۰ سنگر وجود داشت.^(۷)

خاکریز دو جداره

این خاکریز نیز در محوطه آب گرفتگی قرار دارد و از حدود ۳ کیلومتری شمال شرقی زمین پنج ضلعی به سمت جنوب غربی امتداد یافته و بعد از رسیدن به نزدیکی پنج ضلعی به سمت جنوب غربی تا جزیره بوارین ادامه می یابد. ارتفاع این خاکریز در حدی بود که نیروهای شناسایی و غواص های خودی قادر بودند از میان آن عبور کرده، بدون آنکه دیده شوند خود را به پنج ضلعی نزدیک کنند.

دژ اصلی (مرزی) شلمچه

این دژ به عنوان خط اول عراق محسوب می شد که قسمتی از آن ضلع شرقی پنج ضلعی را تشکیل داده و به سمت جنوب تا جزیره بوارین (در حاشیه رودخانه

* از ۱۴ نفر عکس کادر لشکر ۱۰ سیدالشهدا، شش نفر (داوود آجرلو، کسائیان، حیدری، کیانپور، میررضی و عراقی) در عملیات کربلای ۵ شهید شده اند.

خاکریزهای مقطع

نیروهای عراقی به زمین پنج‌ضلعی از روی پل‌های* این کانال انجام می‌شد. باتوجه به احاطه آب به دور زمین پنج‌ضلعی این کانال و پل‌های آن از اهمیت دفاعی ویژه‌ای برخوردار بود.

کانال پرورش ماهی

این کانال در محدوده عملیات مرحله دوم لشکر سیدالشهدا^(ع) قرار داشت. طول کانال پرورش ماهی ۲۹ کیلومتر و عرض آن به‌طور متوسط یک کیلومتر است، عمق آب در کناره‌های کانال ۵۰ سانتی‌متر و در اواسط آن ۲/۵ متر می‌باشد. در حاشیه‌های کانال دژهایی به ارتفاع ۱/۵ متر و عرض ۱۰ متر قرار دارد که این کانال را به دژی مستحکم تبدیل کرده است. آب درون کانال به‌وسیله نهرها و پمپ‌های قوی دائماً کنترل می‌شد. وجود این کانال در استحکام مواضع پدافندی شرق بصره نقش مؤثری داشت.^(۹)

موانع

در مقابل مواضع مستحکم خط اول عراق رده‌های متعدد و مختلفی از سیم‌خاردار، میادین مین و سنگرهای کمین و تیربار تعبیه شده بود و در مجموع عمق موانع به حدود ۱۵۰ متر می‌رسید. این عمق در نزدیکی جاده شلمچه بیشتر بود و تا ۱۴۰ ردیف می‌رسید، علاوه‌براین در منطقه آب‌گرفتگی حائل در دو سمت دژ هشتی شکل و جاده شلمچه نیز تیر آهن‌های بزرگ و قطور در اندازه‌های مختلف به‌شکل نامنظم به هم جوش داده و در آب انداخته شده بود و قسمتی از آن بیرون از آب قرار داشت، به‌طوری‌که نیروها نمی‌توانستند از لابه‌لای آنها عبور کنند، درعین حال به‌علت وزن زیاد این موانع، قادر به جابه‌جایی آن نیز نبودند.^(۱۰)

قبل از موانع کمین‌های عراق روی دو دژ

* به‌علت وجود پل‌های متعدد روی این کانال در لشکر سیدالشهدا آن را کانال ۱۱ پل می‌نامیدند، اما برخی یگان‌ها و قرارگاه‌ها به آن کانال ۹ پل و برخی دیگر کانال ۷ پل می‌گفتند.

در زمین منطقه پنج‌ضلعی در فاصله ۲۰۰ متری غرب دژ اول عراق و به موازات آن، ۷ خاکریز مقطع قرار داشت که طول این خاکریزها از ۱۰۰ تا ۱۵۰ متر و فاصله آنها از یکدیگر بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ متر بود. بعضی از آنها دوجداره هستند و از این خاکریزها به‌عنوان خط دوم استفاده می‌شود. خاکریزهای مقطع به‌صورت حروف "ب" معکوس [] احداث و پشت آنها مواضع تانک و تیربار ایجاد شده بود.^(۸) در جلو این خاکریزها کانالی به عرض ۴ متر و عمق حدوداً ۲ متر به‌صورت سرتاسری وجود داشت.^(۹)

دژهای هلالی (نونی) شکل

در حد تعیین‌شده برای لشکر سیدالشهدا^(ع) بین ضلع جنوبی پنج‌ضلعی و جاده شلمچه دو دژ هلالی شکل قرار داشت که یک خاکریز این دو را به هم متصل می‌کرد، ارتفاع این دژها ۷ تا ۸ متر و قطر داخلی یکی ۳۵۰ و دیگری به ۴۵۰ متر می‌رسید و در قسمت داخلی آن رده‌های متعدد سیم‌خاردار و مین وجود داشت. قسمت خارجی این مواضع که خط دوم ارتش عراق محسوب می‌شد، به‌علت داشتن تسلط کامل دید و تیر و امکان استفاده از تانک در روی آن اصلی‌ترین موضع دفاع از دژهای هشتی شکل و به‌ویژه جاده مرزی شلمچه به‌شمار می‌آمد.

کانال‌ها

چندین کانال از جمله ۲ کانال شاخص در محدوده عملیاتی لشکر سیدالشهدا^(ع) وجود داشت:

کانال جنوب پنج‌ضلعی

این کانال آب - ضلع جنوبی زمین پنج‌ضلعی - به‌طول ۲/۵ کیلومتر و عرض ۵ متر است که از دژ مرزی عراق تا نوک کانال پرورش ماهی امتداد دارد و ورود و خروج

آب‌گرفتگی حائل بین نیروهای خودی و دشمن احداث و تعدادی قایق برای حمل گردان‌های عمل‌کننده آماده کردند.

در مجموع پس از تعیین محل مأموریت لشکر در عملیات کربلای ۵، واحدهای یگان چون از قبل در عقبه‌های منطقه مستقر بودند، آمادگی مناسبی در این منطقه داشتند. به دنبال قطعی شدن عملیات لشکر و محدودیت فرصت، همه نیروها برای اجرای مأموریت در زمان مقرر تلاش‌های فشرده و پرحجمی را آغاز کردند. مرور اقدامات انجام‌شده قبلی سرلوحه تلاش همه واحدها و محورهای لشکر قرار گرفت.

آموزش

کیفیت آموزش نیروها در حد قابل‌قبولی بود، پس از ابلاغ مأموریت کربلای ۵، مسئولان آموزش لشکر در وقت محدودی که داشتند، با نیروها کار کردند. با توجه به نقش غواص‌ها در عبور از منطقه آب‌گرفتگی و شکستن خط اول دشمن، در مدت باقیمانده ۳ روز و هر روز ۴ ساعت و در روز آخر با ۸ ساعت کار فشرده آموزش تکمیل کردند.

توجیه

۴ روز قبل از آغاز عملیات، کار توجیه برخی مسئولان واحدها نیز انجام شد؛ معاون گردان‌ها و فرمانده گروهان‌ها، فرمانده دسته‌ها و رده‌های مختلف ۳ روز مانده به عملیات و بعضی گردان‌ها نیز ۲ روز قبل از عملیات توجیه شدند. نیروهای بسیجی هم که با استتار کامل و با کامیون به‌عنوان مانور آموزشی به منطقه آمده و ۴۸ ساعت در نزدیکی منطقه عملیات مستقر شده بودند، غروب قبل از عملیات توجیه شدند.^(۱۳)

شناسایی

پس از ابلاغ مأموریت عملیات کربلای ۵، از مهم‌ترین اقدامات یگان، تکمیل شناسایی‌های قبلی در منطقه شلمچه بود. داشتن خط در منطقه خاکریز دوجداره

تشکیل‌دهنده هشتی‌شکل، چندین کمین دیگر هم وجود داشت، در مقابل کمین نیز چند رده میدان مین و سیم‌خاردار تویی قرار گرفته و در هر کمین حداقل یک دسته نیروی مسلح به تیربار مستقر بودند. استقرار نیروهای کمین در جلوتر از خط اول و موانع از حساسیت فوق‌العاده دشمن به این منطقه حکایت داشت.

آماده‌سازی

لشکر سیدالشهدا^(۴) از چند ماه قبل برای شرکت در عملیات کربلای ۴ در منطقه شلمچه حضور یافته بود. اهم فعالیت‌های این یگان برای کسب آمادگی و شرکت در عملیات اقدامات مهندسی بود. واحد مهندسی یگان با استفاده از ۱۷ دستگاه مهندسی اقدام به احداث سوله‌های متعدد (برای واحدهای مختلف لشکر)، اسکله، سنگر، جاده، سکوی قبضه‌های توپ، ادوات، پدافند هوایی، آشیانه مهمات و... کرد که بخشی از آن برای عملیات کربلای ۴ آماده شده بود. پس از ابلاغ مأموریت عملیات

لشکر ۱۰ سیدالشهدا به دلیل داشتن خط دفاعی در شلمچه و شناخت از زمین، برای شکستن خط مستحکم عراق در منطقه پنج‌ضلعی و آزاد کردن جاده شلمچه انتخاب شد.

کربلای ۵ با همکاری جهادسازندگی فارس - که به این لشکر مأمور شده بود - بقیه کارها را نیز به‌سرعت به سرانجام رساند.^(۱۳)

علاوه‌براین، سایر واحدهای لشکر سیدالشهدا یگان نیز برای شرکت در عملیات به آمادگی مناسب رسیدند: واحدهای توپخانه و ادوات قبضه‌های خود را در مکان‌های مناسب مستقر کردند؛ بهداری و ش.م.ر. پست‌های امداد و تخت‌های اورژانس به تعداد مناسب در عقبه‌ها فراهم کردند. یگان‌های دریایی نیز با کمک نیروهای مهندسی اسکله‌ای در ساحل شرقی منطقه

البته عمق کم آب در بعضی مناطق، مین‌هایی که از زمان عملیات بیت‌المقدس (آزادسازی خرمشهر) در منطقه پراکنده شده بود و باتلاقی بودن زمین در جاهایی که آب نبود از دشواری‌های انجام شناسایی بود.^(۱۵)

مانور عملیات

پس از آنکه مأموریت شکستن خط اول عراق در زمین پنج‌ضلعی و آزادسازی جاده مرزی شلمچه به لشکر سیدالشهدا^(ع) محول شد، چگونگی اجرای این مأموریت مهم و جهه همت مسئولان یگان قرار گرفت.

تا این زمان، لشکر ۹ گردان رزمی خود را در ۳ محور عاشورا، کربلا و ثارالله سازماندهی کرده بود؛ در محور عاشورا، ۳ گردان حضرت علی اکبر^(ع)، امام سجاد^(ع) و المهدی^(عج)؛ در محور کربلا، ۳ گردان حضرت زینب^(س)، حضرت علی اصغر^(ع) و حضرت مسلم^(ع) و در محور ثارالله، گردان‌های زهیر، قمر بنی‌هاشم^(ع) و حضرت قاسم^(ع) سازماندهی شده بودند.

براساس مباحث فشرده فرمانده لشکر با مسئولان محورها و فرماندهان گردان‌ها، نیروها در محور عاشورا مأموریت یافتند هم‌زمان با پاک‌سازی کمین‌ها، از شمال پنج‌ضلعی، خط دشمن را شکسته و بعد از تسلط و استقرار روی خط اول و دوم عراق، به سمت جنوب تا کانال جنوب زمین پنج‌ضلعی را تصرف و پاک‌سازی کنند و گردان‌های محور کربلا بعد از عبور از مسیر پاک‌سازی شده توسط گردان‌های محور عاشورا، از پهلو دو موضع هلالی (نونی) شکل جنوب پنج‌ضلعی تا جاده

در شرق پنج‌ضلعی از ۳ سال قبل و زمان یک ماهه قبل از عملیات کربلائی^(ع)، فرصت مناسبی را برای انجام دادن ۱۵ نوبت شناسایی از این منطقه فراهم کرد. به همین دلیل و باتوجه به اقدامات قبلی و داشتن دیدگاه در منطقه، در زمانی کمتر از مهلت تعیین شده کار شناسایی یگان به نتیجه رسید.

البته بخش زیادی از اطلاعات به دست آمده از عمق منطقه دشمن در محدوده مأموریت لشکر، اطلاعاتی بود که در جریان اجرای عملیات کربلائی^(ع) از این منطقه به دست آمده بود. جمع‌بندی احمد عراقی مسئول اطلاعات لشکر، از اطلاعات کسب شده در کربلائی^(ع) این گونه است: «وقتی لشکر ۱۹ فجر در عملیات کربلائی^(ع) در منطقه پنج‌ضلعی عمل کرد و دژ سمت راست (شمال) پنج‌ضلعی را شکست، تیپ ۵۷ حضرت ابوالفضل^(ع) به راحتی از بغل افتاد و توی کانال عراق و تا وسط نونی (هلالی) دوم را تصرف کرد و اطلاعات خیلی قوی را از منطقه آورد و این از لحاظ شناسایی ما را خیلی خوب جلو انداخت.»^(۱۶) براساس نتایج شناسایی‌ها، چند نقطه به عنوان معبر وصولی به خط دشمن در قالب ۴ راهکار در نظر گرفته شد.

از این معابر، ۲ معبر فرعی (راهکارهای حضرت زینب^(س) و بقیة الله^(عج)) به کمین‌های جلوتر از خط اول دشمن در روی دو دژ هشتی شکل منتهی می‌شد. از ۲ معبر اصلی هم یک معبر که به نام فاطمة الزهرا^(س) نام‌گذاری شد، بهترین مسیر برای رسیدن به خط اول دشمن بود که از بین خاکریز دوجداره به دژ اول عراق در پنج‌ضلعی می‌رسید. این مسیر در عین حال به عنوان مسیر عبور قایق‌های لشکر پس از شکستن خط در نظر گرفته شد.

معبر لشکر ۱۹ فجر که در ۳۰۰ متری سمت راست (شمال) حد لشکر سیدالشهدا^(ع) بود نیز یکی دیگر از معابر اصلی در نظر گرفته شد و نیروهای شناسایی لشکر سیدالشهدا^(ع) با هماهنگی نیروهای اطلاعات لشکر فجر این مسیر را هم شناسایی کردند.

اهمیت مأموریت لشکر سیدالشهدا^(ع) در عملیات کربلائی^(ع) در حدی بود که در صورت ناکامی این یگان، امکان ورود یگان‌های قرارگاه‌های قدس و نجف به منطقه عملیات با مشکل جدی مواجه می‌شد.

مانور مرحله دوم عملیات

مأموریت مرحله دوم عملیات لشکر سیدالشهدا^(۷)، در غرب نوک کانال پرورش ماهی، تصرف زمینی به شکل مثلث بود. هر ضلع این محدوده مثلثی شکل - که قاعده آن را چند موضع نونی شکل در امتداد نهر جاسم تشکیل می داد - حدود ۲ کیلومتر طول داشت. در این مرحله تصرف چند موضع هلالی شکل در پشت (غرب) نهر جاسم مدنظر بود که در واقع خط دفاعی سوم ارتش عراق در زمین های شرق بصره محسوب می شد و به دلیل استحکام زیاد حائز اهمیت بود. این نقطه کلیدی محل اتصال دو جبهه اصلی عملیات یعنی منطقه پنج ضلعی و غرب کانال پرورش ماهی بود و از این جهت نقطه بسیار مهمی به شمار می آمد. مأموریت تصرف این منطقه به ۳ گردان محور سوم لشکر - محور ثارالله - واگذار شد.

نقش واحدهای پشتیبانی در عملیات

بخش اصلی امکانات و تجهیزات واحدهای لشکر قبل از عملیات کربلای ۴ در عقبه های این منطقه استقرار یافته بود و نیاز چندانی به جابه جایی نداشت، اما با ابلاغ مأموریت همه این واحدها با تلاشی فشرده خود را برای اجرای مأموریت آماده کردند.

واحد توپخانه سمت لوله های ۸ قبضه توپ (شامل ۴ قبضه توپ ۱۳۰ و ۴ قبضه توپ ۱۲۲ میلی متری) مستقر در منطقه را براساس مأموریت جدید تغییر داد؛^(۹) واحد ادوات تمامی توان خود شامل ۱۷ قبضه خمپاره ۶۰، ۸ قبضه خمپاره ۱۲۰، ۱۲ قبضه خمپاره ۸۱، ۹ قبضه تفنگ ۱۰۶، ۴ قبضه ۱۰۷ (مینی کاتیوشا)، ۵ قبضه آر.پی. جی ۱۱، ۴ قبضه موشک مالیوتکا، یک قبضه موشک تاو و یک قبضه موشک میلان را آماده کرد تا با استفاده متناوب از آنها منطقه ای به عرض ۴۳۰۰ متر را زیر پوشش آتش قرار دهد.

واحد پدافند نیز ۴ قبضه توپ ۲۳ میلی متری و چند قبضه توپ ۵۷ میلی متری و قبضه های ۴ لول ۱۴/۵

آسفالت شلمچه را تصرف و پاک سازی کنند. همچنین با شروع عملیات تعداد دیگری غواص کمین های روی دو دژ هشتی شکل مقابل هلالی ها را پاک سازی کنند.^(۱۰) در واقع «هدف از شکستن خط اول و دوم دشمن در پنج ضلعی و تصرف دو هلالی شمالی (راست) جاده شلمچه و تأمین دو جاده دژ هشتی شکل، گرفتن سرپل اولیه عبور یگان های دیگر در منطقه عمومی دیگر شلمچه و باز کردن جای پای در منطقه ورودی به سمت شلمچه بود.»^(۱۱)

به طور ویژه، برای شکستن خط ۲ گروهان غواص از گردان علی اکبر^(۱۲) (در محور عاشورا) مأموریت داشتند پس از پاک سازی موانع توسط نیروهای تخریب به خط اول عراق در پنج ضلعی زده و جای پای اولیه را تصرف کنند و ضمن الحاق با نیروهای لشکر ۱۹ فجر در سمت راست خود موقعیت مناسب را برای پهلو گرفتن قایق های لشکر در ساحل دشمن در منطقه آب گرفتگی فراهم سازند.

زمان بندی رسیدن غواص ها به هدف

فرصت برای رسیدن غواص ها از نقطه رهایی به هدف، در مسیرهای مختلف بین ۳ تا ۴ ساعت تعیین شد. این مدت با توجه به مسافت نقطه رهایی تا خط اول دشمن، زیاد به نظر می رسید، اما به چند دلیل برای این کار فرصت بیشتری در نظر گرفته شد: نخست اینکه عمق آب مسیر در حدی نبود که غواص ها بتوانند به راحتی در آن شنا کنند و ناچار بودند در آب راه بروند؛ علاوه بر این تجهیزات همراه آنان نیز در کندی پیشروی و حرکتشان مؤثر بود و باید برای جلوگیری از هشیاری دشمن با احتیاط کامل حرکت می کردند.^(۱۳)

دو دژ هلالی (نونی) شکل به علت داشتن تسلط کامل دید و تیر و امکان استفاده از تانک بر روی آن، اصلی ترین موضع دفاع از جاده مرزی شلمچه به شمار می آمدند.

میلی متری را برای حفاظت از عقبه‌های لشکر و مقابله با حملات هوایی دشمن مستقر کرد.

واحد مهندسی علاوه بر اقدامات چشمگیر قبل از عملیات، آماده اجرای مأموریت به‌ویژه احداث اسکله در آن‌سوی منطقه آب‌گرفتگی و احداث خاکریز و اجرای مأموریت‌های محوله در حین عملیات شد.^(۲۰) یک گروه مهندسی نیز از جهادسازندگی استان فارس (به استعداد ۴ بولدوزر، ۶ دستگاه لودر و ۲ سطحه P.M.P) در مرحله اول عملیات به این لشکر مأمور شد.

مأموریت اصلی یگان دریایی لشکر (ناو گردان فرات) ترابری نیروها به ساحل دشمن در آن سوی منطقه آب‌گرفتگی شلمچه و انتقال تدارکات و تسلیحات و مجروحان بود؛ به‌ویژه آنکه در مرحله اول عملیات تنها راه رسیدن نیروها به خط دشمن مسیر آبی بود. این واحد مجموعاً ۷۵ فروند از انواع مختلف قایق پای کار آورد و در فرصت بسیار محدودی اکثر موتورهای نو را به‌صورت شبانه‌روزی آب‌بندی کرد. به‌علت عمق کم آب منطقه آب‌گرفتگی قایق‌ها شفت (پایه) کوتاه شدند. همچنین با هماهنگی قرارگاه کربلا در شب اول عملیات تعدادی از قایق‌ها و خشایارهای سایر یگان‌ها و قرارگاه کربلا تحت‌امر این یگان قرار گرفت.^(۲۱)

زرهی لشکر نیز چون واحدی تازه تأسیس بود، برای عملیات فقط ۱۰ دستگاه خشایار در اختیار داشت که مأموریت آن ترابری آبی نیروها بود و روی ۵ دستگاه آن تیربار دوشکا نصب شد. ۲۱ دستگاه خشایار از لشکرهای نجف، علی‌بن‌ابی‌طالب^(ع) و امام حسین^(ع) و همچنین ۱۰ دستگاه تانک از گردان مستقل ۲۰ رمضان به واحد زرهی لشکر سیدالشهدا مأمور شد.^(۲۲)

واحد ش.م.ر، یک اورژانس با ۷ تخت و یک ایستگاه رفع آلودگی و حمام با ۹ دوش احداث و ۳ گروه رفع آلودگی شیمیایی با خودرو و ۵ گروه بدون خودرو را آماده عملیات کرد. از آنجاکه مقرر شده بود لشکرهای ۵ نصر، ۱۷ علی‌بن‌ابی‌طالب^(ع)، ۲۷ حضرت

رسول^(ص) و ۸ نجف نیز از اورژانس لشکر سیدالشهدا^(ع) استفاده کنند، بهداری از واحدهای پر مشغله یگان به‌شمار می‌رفت. احداث اورژانس با ۱۷ تخت که ۳ تای آن تخت احیا بود، احداث پست امداد در دو نقطه منطقه و به‌کارگیری ۱۶ پزشک و انترن، ۱۰۰ پزشکیار، ۴۰ دستگاه آمبولانس، ۶ دستگاه اتوبوس، همچنین ۱۴۰ راننده و حدود ۷۶۰ نیرو از آمادگی بالای این واحد حکایت داشت.^(۲۳)

مخابرات هم با ایجاد ارتباط تلفنی در عقبه‌ها، تهیه کد رمز مخابراتی و دادن ۳۲۰ دستگاه بی‌سیم از انواع مختلف به گردان‌ها و واحدها، امکان برتری ارتباط گردان‌ها تا رده دسته و دسته‌های ویژه، عقبه‌ها و قبضه‌های ادوات و توپخانه را فراهم کرد.^(۲۴)

مسائل مطرح‌شده در آخرین جلسه‌ای که برای ارائه گزارش نهایی کارهای انجام‌شده و وضعیت واحدها و بیان طرح مانور نهایی گردان‌ها ساعت ۲۳ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۷ با حضور حسن دانایی‌فر (جانشین قرارگاه کربلا) در محل قرارگاه تاکتیکی لشکر در

زیر پل جاده اهواز - خرمشهر تشکیل شد، نشان‌دهنده آمادگی یگان برای اجرای عملیات بود. در این جلسه علی‌فضلی درخصوص میزان آمادگی لشکر گفت: «من حیث‌المجموع، پیشرفت کار واحدها خوب است. زمان آموزش، شناسایی و مخصوصاً توجه کم بود، ولی چون آمادگی قبلی بوده الحمدلله مشکلی ایجاد نشد و گردان‌ها مشکل اساسی نداشتند و همگی آمادگی بالایی را اعلام کردند.»^(۲۵)

همچنین با توجه به احتمال پیش‌رو بودن یک عملیات سخت و طولانی به تمامی مسئولان واحدها،

کانال پرورش ماهی به طول ۲۹
کیلومتر و عرض ۱ کیلومتر در
استحکام مواضع پدافندی شرق
بصره نقش مؤثری داشت.

به موفقیت این لشکر حساس کرده بود. در بررسی مانور لشکر سیدالشهدا^(۲)، با توجه به حساس بودن دشمن به منطقه پنج‌ضلعی و تسلط نیروهای عراقی بر زمین عملیات، تردیدهایی درباره احتمال موفقیت این لشکر از محور آب‌گرفتگی حائل بین نیروهای خودی و دشمن و شکسته شدن خط اول عراق بروز کرد.

عدم موفقیت لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(۳) می‌توانست موجب شکست کلی عملیات شود. از نظر جانشین فرمانده نیروی زمینی و فرماندهان قرارگاه‌های قدس و نجف یکی از مشکلات پیش رو، ضعیف بودن احتمال دستیابی لشکر سیدالشهدا^(۴) به اهداف تعیین شده، به‌ویژه در تصرف دو موضع هلالی شکل در جنوب پنج‌ضلعی بود. تسلط دید و تیر این دو موضع بر دو جاده هشتی شکل - که جاده عقبه قرارگاه‌های قدس و نجف محسوب می‌شدند - این ذهنیت را پدید آورد که در صورت تصرف نشدن این مواضع، ورود سایر یگان‌ها غیرممکن یا بسیار مشکل خواهد شد.^(۲۸)

عبور ۲ قرارگاه قدس و نجف منوط به موفقیت لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(۵) بود و این امر اهمیت موفقیت مأموریت این یگان را بیش از پیش نمایان کرده و در آخرین روزهای قبل از عملیات به صورت یک دغدغه درآمده بود. تاجایی که بسیاری از فرماندهان معتقد بودند که اگر لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(۶) بماند، همه می‌مانند.^(۲۹) از میان راه‌حل‌های موجود، بر استفاده از محور لشکر ۱۹ فجر برای ورود به زمین پنج‌ضلعی بسیار تأکید می‌شد.^(۳۰)

ساعاتی قبل از شروع عملیات، علی شمخانی (فرمانده نیروی زمینی)، احمد غلامپور (فرمانده قرارگاه کربلا)، مصطفی ایزدی (فرمانده قرارگاه نجف)، باقر قالیباف (فرمانده لشکر ۵ نصر) و غلامرضا جعفری (فرمانده لشکر ۱۷ علی بن ابی طالب^(۷)) هریک جداگانه به سنگر تاکتیکی لشکر سیدالشهدا^(۸) آمدند تا از پیشرفت کارهای یگان اطمینان بیشتری حاصل کنند.^(۳۱)

محورها و گردان‌ها ابلاغ شد چند رده معاون برای خود تعیین کنند تا در صورت شهید یا مجروح شدن هر فرمانده یا مسئولی، تداوم عملیات امکان‌پذیر باشد. بر این اساس چند رده به ترتیب به عنوان مسئول هر واحد یا گردان معرفی شدند. فرمانده لشکر نیز ۱۰ نفر از مسئولان یگان را به عنوان فرمانده لشکر معرفی کرد تا در صورت شهادت یا مجروح شدن هر کدام، به ترتیب نفر بعدی مسئولیت لشکر را در عملیات عهده‌دار باشد. افراد این ۱۰ رده عبارت بودند از:

۱. علی فضلی (فرمانده لشکر) ۲. یدالله کلهر (جانشین فرمانده لشکر) ۳. حسین پروین (مسئول ستاد) ۴. سید حسین میررضی (مسئول طرح و عملیات) ۵. اکبر نوجوان (مسئول محور کربلا) ۶. تقی دلیلی (مسئول محور ثارالله) ۷. محسن سوهانی (مسئول محور عاشورا) ۸. حمید تقی‌زاده (فرمانده گردان علی اکبر) ۹. داود حیدری (فرمانده گردان زهیر) و ۱۰. احمد عراقی (مسئول اطلاعات لشکر).^(۳۶)

هماهنگی با لشکر ۱۹ فجر

صبح روز ۱۳۶۵/۱۰/۱۸، در جلسه‌ای که با حضور فرمانده و مسئولان محورهای لشکر سیدالشهدا^(۹)، فرماندهان گردان‌های محور عاشورا و فرماندهان گروهان‌های غواص و همچنین نبی رودکی فرمانده لشکر ۱۹ فجر و فرماندهان گردان‌های این لشکر در سنگر تاکتیکی لشکر فجر تشکیل شد، در مورد هماهنگی و الحاق گردان‌های مجاور دو یگان و عبور گردان امام سجاده^(۱۰) لشکر سیدالشهدا^(۱۱) از معبر لشکر فجر تبادل نظر شد. در این جلسه دو کلمه "گوگرد" و "ژاله" به عنوان اسم رمز بین نیروهای دو یگان هم‌جوار برای شناسایی در حین عملیات تعیین شد.^(۳۷)

تردید در موفقیت لشکر

اهمیت مأموریت لشکر سیدالشهدا^(۱۲) در شکستن دژ شلمچه و تأثیر آن در کل عملیات کربلای ۵ همه را

از راست: پدالله ایزدی راوی مرکز، برادر علی فضلی فرمانده لشکر سیدالشهدا^(ع) در عملیات کربلای ۵

ساعت‌های قبل از عملیات

روز ۱۸ دی‌ماه ۱۳۶۵؛ یعنی آخرین ساعت‌های قبل از شروع عملیات، روز بسیار پرکاری برای همه کادر و نیروهای لشکر سیدالشهدا^(ع) بود.

مسئولان یگان روز و شب گذشته به‌طور مداوم و فشرده مشغول پیگیری کارها بودند. آخرین جلسه با مسئولان واحدهای لشکر و فرماندهان گردان‌ها در شب گذشته تا دقایقی بعد از ساعت ۲ بامداد ادامه داشت و پس از آن نیز جلسه با مسئولان جهاد فارس برگزار شد که تا ساعت ۳:۴۵ بامداد به طول انجامیده بود.

از اذان صبح مجدداً فعالیت‌ها از سر گرفته شد. برگزاری جلسه با مسئولان لشکر ۱۹ فجر به‌عنوان یگان هم‌جوار در ساعت ۹:۵۰ صبح؛ انجام‌دادن آخرین هماهنگی‌ها با مسئولان جهاد فارس در ساعت ۱۲؛ گفت‌وگو و مشورت با فرمانده قرارگاه نجف - که یگان‌های تحت‌امر آن بایستی پس از انجام عملیات لشکر سیدالشهدا^(ع) از این یگان عبور می‌کردند - در محل سنگر تاکتیکی سیدالشهدا^(ع)؛ حضور در محل اسکله لشکر و کسب اطلاع از چگونگی به‌آب‌انداختن قایق‌ها؛ برگزاری جلسه هماهنگی با مسئولان مهندسی لشکر

و جهاد اراک و مهندسی لشکر ۱۷ علی‌بن‌ابی‌طالب^(ع) و جهاد فارس درباره نحوه تکمیل جاده وصولی روی دژ مرزی؛* برگزاری جلسه با علی شمشخانی (فرمانده نیروی زمینی سپاه) و احمد غلامپور (فرمانده قرارگاه کربلا) برای بررسی آخرین وضعیت؛ جلسه با فرماندهان محور و گردان‌های لشکر که در مرحله اول عملیات شرکت داشتند، مهم‌ترین فعالیت‌های فرمانده لشکر ساعاتی قبل از شروع عملیات بود. برخلاف دو روز گذشته که آسمان غبارآلود بود و تحرکات یگان‌های خودی از دید دشمن پنهان می‌ماند، در این روز آسمان صاف بود. نیروهای مهندسی و یگان دریایی برای به‌آب‌انداختن قایق‌ها مجبور بودند دژ کناره شرقی منطقه آب‌گرفتگی حائل بین منطقه خودی و دشمن را بشکافند و این موجب بروز نگرانی‌های درباره لورفتن تحرکات خودی شده بود.^(۳۲)

* مسئولیت اصلی احداث این جاده به‌عهده جهاد فارس بود. مسئولان جهاد فارس با به‌کارگرفتن امکانات مهندسی لشکر سیدالشهدا^(ع)، لشکر ۱۷ علی‌بن‌ابی‌طالب^(ع) و جهاد اراک با احداث این جاده ارتباط زمینی منطقه خودی به زمین دشمن را فراهم می‌کردند.

ابلاغ ساعت شروع عملیات

ساعت ۶ بعد از ظهر روز پنجشنبه ۱۳۶۵/۱۰/۱۸ - چند ساعت قبل از عملیات - آخرین جلسه هماهنگی با حضور برادر فضلی و مسئولان محور عاشورا، محور کربلا و فرماندهان گردان‌های علی اکبر^(ع)، حضرت زینب^(س) و امام سجاد^(ع)، که اجرای عملیات در مرحله اول را برعهده داشتند، در سنگر تاکتیکی یگان تشکیل شد، علی فضلی درباره ساعت شروع عملیات و ساعت رهایی غواص‌ها و اسم رمز عملیات گفت:

«چون ساعت عملیات ۲

صبح است باید سرعت عمل آنقدر بالا باشد تا جبران وقت شود با در نظر گرفتن مسافت، غواص‌های گردان علی اکبر ساعت ۹/۵ شب، غواص‌های گردان حضرت زینب^(س) برای ساعت ۱۰ شب و غواص‌های دسته ویژه گردان علی اکبر^(ع) ساعت ۱۰/۵ شب به آب بزنند. شما در کنترل هدایت به بچه‌ها فشار نیاورید ما زودتر شروع کردیم تا مشکل زمان نداشته باشیم. از ساعت یک و ربع صبح [بامداد] که مهتاب می‌رود

[غروب می‌کند] همه غواص‌ها پشت موانع باشند، [ساعت] ۱/۵ به بعد، عملیات نفوذ است ولی هیچ‌گونه درگیری نشود فرمانده محورها و گردان‌ها از الآن کارها را دوباره چک کنند و همه از ساعت ۹ شب به گوش باشند»^(۳۳)

لشکر سیدالشهدا در آستانه عملیات کربلای ۵، ۹ گردان رزمی را در قالب ۳ محور عاشورا، کربلا و ثارالله آماده عملیات کرد.

شرح عملیات**حرکت غواص‌ها**

طبق زمان‌بندی مشخص شده، نیروهای تخریب و غواص‌های گردان علی اکبر^(ع) از ساعت ۲۰:۵۰ در چند

مورد برای پاک‌سازی کمین‌های مقابل پنج ضلعی و غواصان گردان حضرت زینب^(س) برای پاک‌سازی کمین‌های دو دژ هشتی شکل در ساعت ۲۲ از ساحل منطقه آب گرفتگی بین خط اول خودی و دشمن رها شدند.^(۳۴)

انعکاس نور مهتاب روشنایی مختصری در منطقه ایجاد و هر حرکتی را در آب نمایان می‌کرد، لذا نیروها با نهایت دقت حرکت می‌کردند تا اوضاع عادی منطقه به هم نخورد.* تا ساعت ۰۰:۴۵ بامداد، کارها به روال عادی پیش می‌رفت. در این لحظه مسئول محور عاشورا در تماس با سنگر فرماندهی اعلام کرد که یگان مجاور سمت راست - لشکر ۱۹ فجر - با دشمن درگیر شده و حجم آتش در این قسمت نشان از شروع درگیری دارد.** به همین دلیل فرمانده لشکر که احتمال درگیری زود هنگام را می‌داد، از غواص‌ها خواست حرکت خود را برای رسیدن به پای موانع سریع‌تر کنند.

اعلام رمز و درگیر شدن غواص‌ها

نیم ساعت بعد، در حالی که غواص‌های دسته ویژه گردان علی اکبر به نزدیکی کمین‌های مقابل پنج ضلعی و ۲ گروهان غواص به ۵۰ متری موانع خط اول دشمن رسیده بودند و غواص‌های گردان حضرت زینب^(س) نیز هنوز در میانه راه بودند، علی فضلی، در ساعت ۱:۲۰

* قرارگاه کربلا تلاش‌های خود را در ۴ محور سازماندهی کرده بود؛ محور اول جناح راست (شمال پنج ضلعی) با یگان‌های ۱۸ الغدیر و ۳۳ المهدی^(ع)؛ محور دوم کانال ماهی‌گیری با یگان‌های ۲۵ کربلا و ۴۱ ثارالله؛ محور سوم پنج ضلعی با یگان‌های ۳۱ عاشورا، ۱۹ فجر و بالاخره محور چهارم محور شلمچه (و قسمتی از پنج ضلعی) که مأموریت آن به‌عهده لشکر ۱۰ سیدالشهدا بود. (سند شماره ۳۴۲/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: شرح عملیات، گزارش قرارگاه کربلا در عملیات کربلای ۵ (مجید مختاری)، ص ۱۴).

** در همین ساعت برادر قالیباف که به سنگر فرماندهی لشکر سیدالشهدا آمده بود، گفت: «در محل لشکر فجر درگیری شده و عراق به وسیله منور و تیربار شدیداً مشغول است.» (سند شماره ۱۳۷۶/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: دفترچه ثبت جنگ راوی لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) در عملیات کربلای ۵ (یدالله ایزدی)، ۱۳۶۵/۱۰/۱۶ تا ۱۳۶۵/۱۰/۲۳، ص ۹۳)

کاملاً وارد شویم و بعد ما را بزنند و نهایتاً تا یک ساعت به روشنی هوا، سه بار به خط دشمن زدیم، ولی موفق به شکستن خط نشدیم.»^(۳۵)

غواص‌های ویژه گردان علی‌اکبر^(ع) نیز به علت هوشیاری نیروهای عراقی* فقط توانستند دو سنگر کمین مقابل (شرق) پنج‌ضلعی را پاک‌سازی و تصرف کنند، لذا با توجه به ناکامی غواص‌ها در شکستن خط دشمن، چون ادامه پاک‌سازی این کمین‌ها ضرورت چندانی نداشت، به آنها دستور برگشت به عقب داده شد.

غواص‌های گردان حضرت زینب^(س) در زمان اعلام رمز در راه بودند، ولی چون مسیر رسیدن آنان به کمین‌های دژ هشتی‌شکل از داخل یک کانال متروکه می‌گذشت و استتار خوبی داشت، دشمن متوجه حضور آنها نشد.

این گروهان غواص حدود ساعت ۲ بامداد به مقابل کمین‌های دژ موازی با جاده مرزی شلمچه رسیدند و تا قبل از ساعت ۳ بامداد، همه سنگرهای روی این دژ را پاک‌سازی کرده،

روی پل انتهایی دژ سرپل گرفتند. ولی چون آتش خط اول دشمن روی محوطه بین دو دژ شدید بود، نیروهای این گردان در همان دژ موازی جاده شلمچه باقی مانده و در سنگرهای عراقی مستقر شدند.^(۳۶)

* دشمن به دلیل تجربه عملیات کربلای ۴، به منطقه پنج‌ضلعی حساس و تاحدی هشیار بود، لذا در این منطقه نسبت به سایر محورها مانند کانال ماهی‌گیری آمادگی بیشتری داشت و مقاومت زیادتری کرد. دشمن در روز منتهی به شب عملیات در این منطقه آماده‌باش ۵۰ درصد اعلام کرده بود. (سند شماره ۶۶۵/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: گزارش راوی قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) در عملیات کربلای ۵، صص ۱۲۹ - ۱۲۶).

بامداد ۱۳۶۵/۱۰/۱۹ - یعنی حدود ۴۰ دقیقه زودتر از زمان پیش‌بینی شده برای شروع درگیری - رمز عملیات را اعلام کرد و سپس قرارگاه را در جریان شروع عملیات لشکر قرار داد.

حدود نیم‌ساعت پس از اعلام رمز، نیروهای تخریب در معبر اصلی فقط ۳ ردیف از مجموع ۸ ردیف سیم‌های خاردار را باز کرده و یک دسته از غواصان نیز وارد معبر شده بودند، که نیروهای دشمن از سنگر مقابل معبر شروع به تیراندازی کردند و در نتیجه تعدادی از نیروهای داخل معبر شهید یا مجروح شدند.

بلافاصله دسته دوم غواص وارد معبر شدند، ولی قبل از اینکه به انتهای معبر برسند اکثر آنها بر اثر آتش شدید دشمن شهید یا مجروح شدند. پس از آن، آخرین دسته غواص آماده رفتن به داخل معبر شدند که در این هنگام حمید عاملی - که فرماندهی دو گروهان غواص را به عهده داشت - به شهادت رسید. در پی این حادثه، معاون گردان - که غواص‌ها را همراهی می‌کرد - مأمور شد با استفاده از یک دسته غواص معبر را باز کند. اما این دسته نیز هنوز به انتهای معبر نرسیده بودند که معاون گردان و مسئول دسته غواص مجروح و تعداد دیگری از غواص‌ها نیز شهید و مجروح شدند و در نهایت نتوانستند معبر را باز کرده و خط را بشکنند.

تقی زاده فرمانده گردان علی‌اکبر^(ع)، در مورد چگونگی تسلط سنگر تیربار دشمن بر معبر که مانع از رسیدن غواص‌ها به خط اول دشمن در این محور می‌شد، گفت: «درست رویه روی معبر یک سنگر دولول و مقداری به راست‌تر، یک سنگر تک لوله بود، دشمن دژ مقابل را کنده بود و آورده بود تا سطح زمین به نحوی که اگر آب موج می‌زد می‌ریخت توی کانال داخل دژ، بچه‌های ما هم تا سینه توی آب بودند، ما گفته بودیم فقط سرهاتون از آب بیرون باشد ما حساب نکرده بودیم که دشمن مماس آب تیر بزنند، وضعیت طوری بود که اگر نیرو توی آب خوابیده بود از سر تیر می‌خورد. احتمالاً دشمن ما را می‌دید که داخل معبر می‌شویم و صبر کرد تا ما

در آستانه عملیات علی فضلی
۱۰ نفر از مسئولان یگان را
به‌عنوان فرمانده لشکر معرفی
کرد تا در صورت شهادت یا
مجروح شدن هر کدام، به ترتیب
نفر بعدی مسئولیت لشکر را در
عملیات عهده‌دار باشد.

استفاده از معبر لشکر ۱۹ فجر

درحالی که هنوز ساعتی از شروع درگیری نگذشته بود و خبرهای رسیده از خط مقدم حاکی از عدم موفقیت غواص‌های گردان حضرت علی اکبر^(ع) در گشودن معبر بود، نبی رودکی فرمانده لشکر ۱۹ فجر در ساعت ۲:۰۵ بامداد در تماس با علی فضلی اعلام کرد که معبر لشکر فجر باز شده و گردان امام سجاده^(ع) از لشکر سیدالشهدا^(ع) طبق هماهنگی - که صبح روز قبل از عملیات انجام شده بود - می‌تواند از این معبر عبور کند. پس از آن گردان امام سجاده^(ع) از محل استقرار خود، در نزدیکی معبر لشکر فجر رها شد و در ساعت ۳:۳۰ بامداد، به‌طور کامل از این معبر عبور و از مسیر کانال دژ اول عراق به سمت پنج‌ضلعی پیشروی کرد.*

استفاده از معبر لشکر فجر باعث شد که حدود یک کیلومتر از دژ اول عراق به حد لشکر سیدالشهدا^(ع) اضافه شود.** درنهایت این گردان تا ساعت ۵:۳۰ صبح، حدود ۱۵۰۰ متر از مسیر کانال دژ اول عراق پیشروی کرده و همه سنگرهای مسیر را گردان امام سجاده^(ع) تقاضای نیروی کمکی کرد؛ چون هنوز معبر اصلی لشکر سیدالشهدا^(ع) باز نشده بود به گردان المهدی^(ع) اعلام شد از معبر لشکر فجر استفاده کند.

* علت معطل شدن این گردان برای عبور، این بود که مسیر کاملاً از مین پاک نبود و در نتیجه گردان مذکور حدود یک ساعت پشت موانع متوقف شد.
** این مقدار از طول دژ مرزی قسمتی از مأموریت‌های لشکر ۱۹ فجر بود که تصرف و پاک‌سازی آن توسط گردان امام سجاده لشکر سیدالشهدا^(ع) انجام شد. (سند شماره ۱۳۷۶/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: دفترچه ثبت جنگ راوی لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) در عملیات کربلای ۵ (یدالله ایزدی)، ۱۳۶۵/۱۰/۱۶ تا ۱۳۶۵/۱۰/۲۳، ص ۱۰۲).

باز شدن معبر لشکر سیدالشهدا^(ع)

پس از آنکه غواص‌های گردان حضرت علی اکبر^(ع) موفق نشدند معبر اصلی را باز کنند، فرمانده گردان تصمیم گرفت خط را به‌وسیله ۲ گروهان قایق‌سوار - که برای ادامه عملیات آماده بودند - بشکنند، اما قبل از عملی شدن این تصمیم، فرمانده گردان امام سجاده^(ع) - که از معبر لشکر فجر استفاده کرده بود - اعلام کرد که از مسیر کانال دژ اول عراق به مقابل معبر اصلی رسیده است و قایق‌های گردان علی اکبر و سایر نیروها می‌توانند با قایق آن‌سوی آب پهلو بگیرند. تا ساعت ۶ صبح، ۲ گروهان قایق‌سوار گردان حضرت علی اکبر^(ع) با قایق از لابه‌لای موانع عبور کرده و در ساحل دشمن پهلو گرفتند و ۲ گروهان قایق‌سوار و یک گروهان غواص گردان حضرت زینب^(س) نیز به دنبال آنان و از همین مسیر روانه شدند. بدین ترتیب نیروهای لشکر سیدالشهدا^(ع) از دو محور در روی دژ مرزی با یکدیگر الحاق کردند.^(۳۷)

تغییر در طرح مانور گردان‌ها

استفاده از معبر لشکر فجر باعث تأخیر در رسیدن رزمندگان لشکر به کانال ضلع جنوبی پنج‌ضلعی شده بود. به همین دلیل یگان برای جبران این عقب‌ماندگی، مأموریت خود را با سازماندهی جدیدی ادامه داد. از ساعت ۶ صبح، مأموریت پاک‌سازی خاکریزهای مقطعی به ۲ گروهان پیاده گردان حضرت علی اکبر^(ع) و ادامه مأموریت گردان امام سجاده^(ع) یعنی پاک‌سازی امتداد کانال دژ اول عراق هم به گردان المهدی^(ع) واگذار شد. برای تسریع در کار و هدایت قوی‌تر نیروها، مسئولان محورهای کربلا و نارالله به خط مقدم رفتند. این در حالی بود که سیدحسین میررضی مسئول طرح و عملیات، احمد عراقی مسئول اطلاعات عملیات لشکر و غلام کیانپور معاون اطلاعات عملیات در منطقه درگیری حضور داشتند.

مقاومت شدید دشمن در مقابل خاکریز مقطعی چهارم و در داخل کانال دژ مرزی روبه‌روی خاکریز

عبور قرارگاه‌های قدس و نجف که منوط به موفقیت لشکر سیدالشهدا بود، اهمیت موفقیت مأموریت این یگان را بیش از پیش نمایان می‌کرد تا جایی که بسیاری از فرماندهان معتقد بودند اگر لشکر سیدالشهدا بماند، همه می‌مانند.

مقطعی پنجم، موجب وارد آوردن فشار از سوی قرارگاه کربلا به لشکر شد. باتوجه به اهمیتی که موفقیت لشکر سیدالشهدا^(ع) در نتیجه کل عملیات داشت، قرارگاه حساسیت زیادی به پیشرفت کار این یگان نشان می داد. از اولین ساعات های شروع درگیری، فرماندهان نیروی زمینی سپاه و قرارگاه کربلا لحظه به لحظه پیشرفت کارها را دنبال می کردند.

کشیده شدن عملیات به روز و مقاومت دشمن در پنج ضلعی و در نتیجه کنشدن پیشروی نیروها باعث افزایش فشار قرارگاه به لشکر سیدالشهدا^(ع) برای خروج هرچه سریع تر نیروها از پنج ضلعی و تصرف دو موضع هلالی جنوب این کانال شد. کثرت تماس ها با فرماندهی یگان باعث کلافه شدن علی فضلی فرمانده لشکر شد، طوری که وی با عصبانیت به نیروهای تحت امر خود فشار می آورد و در تماس های خود به فشار قرارگاه اشاره می کرد. در ساعت ۹:۳۰، فضلی در تماسی با رحیم صفوی می گوید: «ما که باید همه اش به قرارگاه جواب

بدهیم، آقا جان به خدا قسم ما همه را بسیج کردیم، همه را فرستادیم. دشمن دارد فشار می آورد، دشمن پاتک دارد.» وی در تماس دیگری با شمخانی با لحنی گله مند ضمن اشاره به فشارهای قرارگاه می گوید: «اینها دارند به ما فشار می آورند، برادر علی [شمخانی] شما جهت این جناح پایین خیالتان راحت باشد. مگر یا همه بچه ها شهید بشوند عقب بیایند و یا اینکه فتح و نصری نصیب شود، شما خیالتان راحت باشد.»

و یا در جواب احمد غلامپور (فرمانده قرارگاه کربلا) در پاسخ به علت کندی کار می گوید: «خدا و کیلی کسی وقفه در کارش نیست.»^(۳۸)

شروع مجدد پیشروی

پس از شکسته شدن مقاومت دشمن در خاکریز مقطعی چهارم و داخل کانال دژ اول در مقابل مقطعی پنجم، حرکت نیروها از این دو محور به سمت کانال جنوب پنج ضلعی سریع تر شد. حدود ساعت ۹ صبح، خاکریز

حضور فرمانده نیروی زمینی سپاه، فرماندهان قرارگاه های کربلا و نجف و فرمانده لشکرهای ۵ نصر و ۱۷ علی بن ابی طالب در سنگر لشکر در ساعات های قبل از شروع عملیات از اهمیت مأموریت این یگان حکایت می کرد.

شده و هجوم به خاکریزهای هلالی (نونی) شکل را آغاز کردند. خاکریزهای هلالی بین جنوب پنج ضلعی و جاده شلمچه کامل ترین دژهای دفاعی دشمن در این جبهه به شمار می آمدند. وضعیت زمین و منطقه به نفع دشمن بود و نیروهای عراقی آتش پر حجمی را - اعم از تانک و تفنگ ۱۰۶ و تیربار - روی نیروهای لشکر سیدالشهدا^(ع) اجرا می کردند که تلفات زیادی به گردان ها وارد آورد. اما نیروهای لشکر پس از

درگیری فشرده ای، هلالی اول را تصرف کرده، بلافاصله به سمت هلالی دوم هجوم بردند.

رزمندگان با پیمودن فاصله میان هلالی اول و دوم عراق که نزدیک به ۳۰۰ متر بود، اقدام به دور زدن هلالی دوم کردند. دشمن با تقویت هلالی ها توسط نیروهای تکاور، سرسختانه ایستادگی می کرد. تا حدود ساعت ۱۱:۳۰، هلالی اول و بخشی از خاکریز بین دو هلالی به تصرف نیروهای گردان المهدی^(ع) و گردان حضرت زینب^(س) درآمده بود.*

* احمد غلامپور فرمانده قرارگاه کربلا، در جمع بندی عملیات

محورهای عملیاتی لشکر ۱۰ سیدالشهدا در عملیات کربلای ۵

فرمانده گردان حضرت زینب^(س) درباره جنگ سخت آستانه هلالی دوم می‌گوید:

«در اینجا دشمن شدیداً مقاومت می‌کرد. بچه‌ها توی کانال ایستاده بودند توی سینه دشمن و دشمن کانال را با تانک و تفنگ [۱۰۶ می‌زد که تعدادی از بچه‌های ما زیر آوار کانال که روی آنها ریخته بود ماندند و تعداد زیادی از بچه‌ها شهید شدند. در چند ساعتی که آنجا بودیم ۶۰، ۷۰ تا شهید و مجروح دادیم وضعیت جوری بود نیرو که می‌رسید شهید و مجروح می‌شد و فشار سنگینی به ما آمد، گردان علی اصغر^(ع) هم دیر به ما رسید.»^(۴۰)

گردان علی اصغر^(ع) - که در احتیاط گردان حضرت زینب^(س) بود - حدود ساعت ۱۲:۳۰ وارد منطقه شد^(۴۱) و با استعداد یک گروهان و یک دسته ویژه، حدود ساعت ۱۵ به محل هلالی اول رسید و با کمک گردان حضرت زینب^(س) ضمن تصرف خاکریز هلالی دوم، در پشت

در محور دیگر لشکر ۱۰ سیدالشهدا هم، پل سوم و سپس پل چهارم کانال جنوب پنج‌ضلعی به تصرف نیروهای این لشکر درآمد.

به دلیل اهمیت مواضع هلالی و اینکه رزمندگان لشکر سیدالشهدا^(ع) تنها نیروهایی بودند که از کانال جنوبی پنج‌ضلعی عبور کرده بودند، دشمن بیشترین فشار خود را روی دو موضع هلالی اول و دوم گذاشت.

لشکر سیدالشهدا^(ع) در شب و روز اول که به مسئولان نیروی زمینی سپاه در بعدازظهر روز اول ارائه کرد گفت: «لشکر ۱۰ سیدالشهدا هم از دژهای هلالی شکل شلمچه دوتای آن را گرفته و تلاش دارد سومی را هم بگیرد، دشمن روی دژها فشار زیادی به این یگان آورده است. فضلی برای تکمیل حرکت پنج‌ضلعی نیز یک فلش گذاشته و توانسته چهار پل کانال [جنوبی پنج‌ضلعی] را به تصرف درآورد.» (سند شماره ۳۴۲/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: شرح عملیات، گزارش قرارگاه کربلا در عملیات کربلای ۵ (مجید مختاری)، صص ۸۷ - ۸۶).

عملیات کربلای ۵ تغییر کرده است و جزئیات مسئله هم به قرارگاه کربلا واگذار گردید.^(۴۴) فرمانده کل سپاه بر اهمیت بیشتر منطقه غرب کانال پرورش ماهی و ضرورت تصرف جای پای اساسی تری در این منطقه تأکید داشت. علت اصلی تغییر محل مأموریت لشکر سیدالشهدا^(ع) آن بود که یگان‌های عمل‌کننده در شب گذشته نتوانسته بودند هدف‌های تعیین‌شده در غرب کانال پرورش ماهی را به‌طور کامل تصرف کنند.*

به‌دنبال ابلاغ منطقه جدید مأموریت در مرحله دوم، فرمانده یگان ساعت ۲۰:۳۰ بامداد ۱۳۶۵/۱۰/۲۱، به غرب کانال پرورش ماهی رفت و با مرتضی قربانی (فرمانده لشکر ۲۵ کربلا) - که در کانال دژ اول و خط مقدم نیروهای لشکر کربلا در حال هدایت نیروها بود - گفت‌وگو کرد و نسبت به آخرین وضعیت نیروهای خودی و دشمن در زمین‌های غرب کانال

* پس از موفقیت اولیه لشکر ۲۵ کربلا در رسیدن به غرب کانال پرورش ماهی، برای گسترش این دستاورد فرمانده کل سپاه با توجه به اعلام نظر موافق فرمانده لشکر سیدالشهدا^(ع) برای جنگیدن در غرب کانال در گفت‌وگو با تعدادی از فرماندهان می‌گوید: فضلی با ۴ گردان حاضر است عمل کند، آماده است بیاید در خط رضایت (در غرب کانال ماهی) بجنگد. به نظر من بهترین یگانی که می‌تواند اینجا وارد عمل شود، لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) است. الان تنها یگان آماده‌ای که به منطقه کانال ماهی توجیه است لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) است باید او را وارد عمل کنیم. روحیه خوبی هم دارند. (سند شماره ۳۴۲/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: شرح عملیات، گزارش قرارگاه کربلا در عملیات کربلای ۵ (مجید مختاری)، صص ۹۳ و ۹۶).

در گزارش راوی قرارگاه خاتم الانبیا^(ص) سپاه نیز در این باره آمده است: پس از اتمام مأموریت لشکر ۱۰ در پنج‌ضلعی به‌لحاظ اینکه این لشکر هنوز ۴ گردان نیرو در اختیار داشت قرار شد مانند لشکر ۲۷ از کانال ماهی عبور کرده و با کمک لشکر ۲۵ و ۴۱ توسعه وضعیت دهند. و براین اساس لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) همراه لشکرهای ۲۷ حضرت رسول^(ص)، ۲۵ کربلا و ۴۱ ثارالله مأموریت توسعه عملیات در غرب کانال ماهی‌گیری را عهده‌دار شدند. (سند شماره ۶۶۵/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: گزارش راوی قرارگاه خاتم الانبیا^(ص) در عملیات کربلای ۵، ص ۱۳۴).

خاکریز به سمت جاده آسفالت شلمچه پیشانی جنگی تشکیل داد. خبر موفقیت نیروهای لشکر سیدالشهدا^(ع) در ورود به هلالی دوم محور شلمچه به قرارگاه کربلا اعلام شد.^(۴۲)

طبق هماهنگی‌های قبلی قرار بود که بلافاصله بعد از اتمام مأموریت لشکر سیدالشهدا^(ع) و تصرف دو موضع هلالی، گردان‌های لشکر ۵ نصر با هماهنگی از آن عبور کنند، اما به‌علت وقفه‌ای که در رسیدن نیروهای لشکر نصر به وجود آمد، دشمن فشار زیادی را به نیروهای لشکر سیدالشهدا^(ع) وارد آورد و باعث شد که نیروها قدری از هلالی دوم عقب‌تر بیایند و تا ساعت ۱۷ - حدود ۵ ساعت پس از تصرف هلالی دوم - که گردان‌های لشکر نصر رسیدند و از خط مقدم لشکر سیدالشهدا^(ع) عبور کردند، رزمندگان این یگان در مقابل پاتک‌های متعدد دشمن دلیرانه مقاومت می‌کردند.^(۴۳)

درعین حال لشکر سیدالشهدا^(ع) که پس از تصرف دو دژ هلالی شکل شلمچه، به تثبیت موقعیت خود در این منطقه پرداخته بود، در ساعت ۱۴:۴۵ در محدوده پل پنجم کانال جنوب پنج‌ضلعی موفق به الحاق با لشکر ۱۹ فجر شد. بدین ترتیب مرحله اول عملیات لشکر سیدالشهدا^(ع)، از لحظه حرکت غواص‌ها از نقطه رهایی تا پایان مأموریت حدود ۱۹ ساعت به طول انجامید و پس از آن مأموریت پدافند منطقه به مدت ۲۴ ساعت به ۵ گردان عمل‌کننده لشکر در این مرحله واگذار شد.

مرحله دوم عملیات

تغییر مأموریت

لشکر سیدالشهدا آماده می‌شد تا با ابلاغ زمان شروع مرحله دوم عملیات، وارد عمل شود، اما در پی صحبت‌هایی که در مورد تغییر خط حد این لشکر از حدود ساعت ۱۹ روز اول عملیات (۱۳۶۵/۱۰/۱۹) مطرح شده بود، در ساعت ۲۱ از سوی محسن رضایی فرمانده کل سپاه، به علی فضلی ابلاغ شد که مأموریت و خط حد این لشکر در مرحله دوم

پرورش ماهی توجیه شد.^(۴۵)

اول و دوم منظور شدند و مأموریت به صورت کلی و شفاهی به آنها ابلاغ شد.^(۴۶)

پس از توجیه شدن لشکر سیدالشهدا^(۴۷) برای عملیات مرحله دوم، با وجود تمامی تدابیر و تلاش‌ها در عمل این لشکر برای عملیات در شب دوم پای کار نرسید و عملیات مرحله دوم این یگان به شب بعد موکول شد.

محدوده عملیات لشکر در مرحله دوم

پس از صحبت‌های فرمانده قرارگاه کربلا با مسئولان لشکرهای ۲۵ کربلا و ۲۷ حضرت رسول^(ص) در نهایت منطقه و محدوده مأموریت لشکر سیدالشهدا^(۴۸) این‌گونه مشخص شد: از اولین جاده آسفالت غرب کانال پرورش ماهی به سمت نوک کانال ماهی تا پیچ این جاده و در عمق از یک کیلومتر پایین‌تر از تلاقی جاده دوم آسفالت و دومین دژ غرب کانال به سمت پایین تا محل تلاقی همین دژ با امتداد جاده اول غرب کانال ماهی. این محدوده صبح روز ۲۰/۱۰/۶۵ در محل نفربر فرماندهی قرارگاه کربلا، (از سوی فرمانده این قرارگاه) به صورت شفاهی به فرمانده لشکر سیدالشهدا ابلاغ شد و زمان عملیات نیز ساعت ۸ شب همان روز تعیین گردید. پس از تعیین خطوط کلی و اجرایی عملیات مرحله دوم، مسئولان لشکر مشغول انتقال عقبه و نیروهای خود به این منطقه شدند.

فرمانده یگان پس از هماهنگی آتش ادوات و توپخانه، به فرمانده محور ثارالله لشکر، که مأموریت اجرای عملیات مرحله دوم را برعهده داشت، گفت: «عملیات ما بر روی [مواضع] هلالی ۲۸ و تا هلالی ۳۱ (در غرب نوک کانال پرورش ماهی - در امتداد نهر جاسم -) است [در شرق نهر جاسم] باید پیشروی کنیم با بچه‌های مرتضی (لشکر ۲۵ کربلا) و یا آقای کوثری (لشکر ۲۷ محمد رسول الله^(ص)) الحاق می‌کنیم.»

در این مرحله ۲ گردان زهیر و حضرت قاسم^(۴۹) به عنوان گردان‌های عمل‌کننده و ۲ گردان قمرینی‌هاشم^(۵۰) و مسلم بن عقیل^(۵۱) به عنوان احتیاط

شرح عملیات مرحله دوم (۱۳۶۵/۱۰/۲۰)

با انتقال گردان زهیر به ضلع شمالی کانال ماهی - که از صبح روز دوم عملیات انجام شد - زمینه‌های ورود لشکر سیدالشهدا^(۵۲) به منطقه جدید فراهم گردید. گردان‌های لشکر سیدالشهدا^(۵۳) حدود ساعت ۱۸ حرکت خود را آغاز کردند تا به نزدیک‌ترین نقطه برای رهاندن برسند.^(۴۷) رزمندگان دو گردان زهیر و حضرت قاسم ساعت ۲۱ به کانال ماهی رسیدند و با عبور از این کانال و استقرار در کانال نפרو دژ اول (غرب کانال ماهی)، تا ساعت ۲۲:۳۰ در این کانال منتظر دریافت دستور بودند. ساعت ۲۲:۵۰ رمز عملیات توسط سیدحسین میررضی (مسئول طرح و عملیات لشکر سیدالشهدا) قرائت شد و این دو گردان به سوی اهداف تعیین شده حرکت کردند. گردان حضرت قاسم از امتداد کانال ماهی به سمت نوک این کانال حرکت کرد و ۱۵ دقیقه بعد از حرکت به سمت نوک (جنوب) کانال ماهی، با نیروهای دشمن درگیر شد و در همین حال حرکت خود را به سمت هدف (نوک کانال) نیز ادامه داد. این گردان حدود ساعت ۲:۳۰ بامداد به محل تعیین شده جهت الحاق با لشکر عاشورا؛ یعنی پیچ جاده آسفالت رسید، ولی چون نیروهای لشکر عاشورا موفق نشده بودند فاصله نوک کانال تا پیچ جاده آسفالت را بالا بیایند، فرمانده گروهان شهادت با یک دسته از نیروهای این گروهان تا نوک کانال ماهی پیشروی کرده و حدود یک ربع بعد، در این محل با تعدادی از نیروهای لشکر عاشورا الحاق کردند.

ناکامی گردان زهیر

گردان زهیر نیز پس از اعلام رمز عملیات به سوی اهداف حرکت کرد. نیروهای این گردان با وجود پیشروی بیش از میزان تعیین شده، دومین دژ سراسری را که - به عنوان هدف در عمق تعیین شده بود - پیدا

بین فرمانده گردان زهیر با فرمانده گردان مالک اشتر لشکر حضرت رسول (ص) به عنوان گردان‌های هم‌جوار در منطقه و نبود هماهنگی از قبل و نداشتن اطلاعات کافی و صحیح از منطقه باعث شد که این دو گردان به نتیجه مشخصی برای الحاق نرسند.

در پی بروز نابسامانی در وضعیت گردان زهیر، فرمانده لشکر سیدالشهدا^(ع) با استفاده از قطب‌نما و گرفتن "گرا" از روی کالک - که دژ روی آن ترسیم شده بود - اعلام کرد که اگر این گردان به محل تقاطع دژ و آسفالت برود و از آنجا با گرای ۱۹۸ تا ۲۰۰ درجه پایین بیاید، دقیقاً از مسیری عبور خواهد کرد که روی نقشه به‌عنوان دژ رسم شده است که این تدبیر نیز نتیجه‌ای نداد. ساعت ۳:۳۰ صبح، گردان به دژ اول غرب کانال ماهی برگشت. از حدود ساعت ۴ صبح، با نظر مسئول طرح و عملیات لشکر و مسئول محور ثارالله و موافقت فرمانده لشکر قرار شد که گردان زهیر از مسیر گردان حضرت قاسم^(ع) عبور کرده و از این قسمت مأموریت خود را انجام دهد. و برای پوشاندن سمت چپ گردان مالک اشتر لشکر حضرت رسول (ص) هم از گردان قمربنی‌هاشم^(ع) لشکر سیدالشهدا^(ع) استفاده شود. به این منظور گردان قمربنی‌هاشم^(ع) - که احتیاط اول گردان زهیر به شمار می‌رفت - وارد شد. تا در محدوده نوک کانال ماهی با رزمندگان لشکر ۳۱ عاشورا الحاق کنند.

پس از عدم موفقیت گردان زهیر در عمق، حرکت نیروهای لشکر سیدالشهدا^(ع) فقط از امتداد کانال ماهی

آمدن پشت دژ که یکسره نبود. بعد آمدیم و با تقی دلیلی (مسئول محور لشکر سیدالشهدا^(ع)) صحبت و او را توجیه کردیم [که دژ عراق پیوسته نیست] که تقی دلیلی گفت مهندسی را فرستادم برای پیوسته‌کردن دژ و من گفتم مهندسی نمی‌تواند کار کند. حدود ساعت ۴ صبح با موافقت میررضی و دلیلی به سمت کانال ماهی برگشتیم. (سند شماره ۱۳۷۷/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: دفترچه ثبت جنگ راوی لشکر ۱۰ سیدالشهدا در عملیات کربلای ۵ (یدالله ایزدی)، ۱۳۶۵/۱۰/۲۳ تا ۱۳۶۵/۱۱/۲۵، صص ۱۶۴ - ۱۶۳).

نکردند. این گردان به‌علت تطابق نداشتن عوارض روی زمین با عوارض ترسیم‌شده روی کالک و نقشه به هدف‌های موردنظر نرسید.

داود حیدری فرمانده گردان وضعیت خود را در منطقه چنین گزارش می‌کند: «به ما گفته بودند که در فاصله حدود ۱۶۰۰ متری کانال یک دژ سراسری است ما هرچه رفتیم به دژ نرسیدیم ولی فاصله‌ای که رفتیم خیلی بیشتر از مسافتی است که می‌بایست می‌رفتیم. دوباره برگشتیم عقب، ولی دژ را پیدا نکردیم. اطلاعات عملیات هم اطلاعات کافی از منطقه ندارد.»^(۴۸) وی پس از جست‌وجوی بسیار آثاری از یک دژ می‌یابد و در گزارش به مسئولان لشکر می‌گوید: «... من از روی دژ حرکت کردم، دژ در یک جا قطع شد، روی جاده آسفالت [دوم غرب کانال ماهی] هم رفتم دوباره به دژ برگشتم. دژ در یک جا قطع می‌شود.»^(۴۹)

گردان زهیر مجموعاً ۳ بار در عمق به سمت جلو و عقب حرکت کرد، ولی موفق به پیدا کردن دژ سراسری دشمن نشد و در بی‌سیم اعلام کرد در این منطقه دژ وجود خارجی ندارد.* از سوی دیگر ناهماهنگی

* بعضی عوارض ترسیم‌شده روی کالک با شکل آنها روی زمین تطبیق نداشت، از جمله دژ سراسری در غرب کانال ماهی از چند نقطه توسط عراق بریده و صاف شده بود لذا نیروهای گردان زهیر پس از نفوذ در عمق منطقه عملاً به این دژ دسترسی پیدا نکردند و با عبور از محل بریدگی - که وسیع بود - نتوانستند مأموریت محور را انجام دهند. (سند شماره ۱۳۷۷/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: دفترچه ثبت جنگ راوی لشکر ۱۰ سیدالشهدا در عملیات کربلای ۵ (یدالله ایزدی)، ۱۳۶۵/۱۰/۲۳ تا ۱۳۶۵/۱۱/۲۵، صص ۱۱۰، اظهارات اکبر نوجوان مسئول محور کربلا). داود حیدری فرمانده گردان زهیر درباره اجرای عملیات در آن ساعات می‌گوید: صادقی [معاون دوم گردان] را دیدم، گفت نصرت اکبری [فرمانده گردان مالک اشتر لشکر ۲۷ محمد رسول‌الله (ص)] گفت با لشکر ۲۵ کربلا [در سمت راست خودمان] الحاق نداریم. مسئول اطلاعات گردان را دیدم. او گفت که من به نصرت اکبری گفتم که ما اشتباه می‌کنیم من و مسئول اطلاعات گردان زهیر و مسئول اطلاعات گردان، کالک را روی زمین پهن کردیم و روی آن برادر نصرت را توجیه کردم که نصرت گفت وای! من اشتباه کردم و من

تلاقی و درعین حال الحاق دو جناح عمده عملیات کربلای ۵ بود اهمیت فوق العاده‌ای داشت و فرمانده کل سپاه تلاش می‌کرد تا یگان‌های حاضر در غرب کانال پرورش ماهی و یگان‌های مستقر در پنج‌ضلعی در این نقطه با هم الحاق کنند زیرا در این صورت نیروهای خودی قادر بودند که از این نقطه از پنج‌ضلعی به غرب کانال ماهی تردد کنند و در نتیجه وجود یک عقبه مطمئن برای تدارک نیروهای غرب کانال پرورش ماهی، همه مشکلات نیروهای خودی را از نظر تدارکات - که از مسائل اصلی در این نقطه محسوب می‌شد - حل می‌کرد.^{۵۰} دشمن نیز با درک حساسیت و اهمیت الحاق در نوک کانال ماهی بیشترین فشار پاتک‌های خود را متوجه این نقطه کرد. با روشنایی هوا و افزایش تسلط دشمن بر منطقه، پیشروی لشکرهای ۱۰ سیدالشهدا^(۴) و ۳۱ عاشورا متوقف شد. این فشار مستمر که عمدتاً در محل اتصال خط دفاعی سوم عراق - نهر جاسم - با کانال ماهی تمرکز داشت،^(۵۱) تا ظهر روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۱ ادامه یافت. فشار سنگین و حجم بالای آتش دشمن و همچنین ضعف در کنترل صحیح نیروها باعث شد که تعدادی از نیروها به‌طور پراکنده عقب بیایند که این امر خود به سست شدن استحکام خط دفاعی این یگان دامن می‌زد. ساعت ۱۱:۱۵ صبح، نیروهای عراقی مجدداً با آرایش تانک‌های خود، اقدام به پاتک دیگری کردند،

* تنها عقبه نیروهای خودی برای پشتیبانی نیروهای در حال عملیات از حیث انتقال نیرو، مهمات و غذا یک سد خاکی روی کانال ماهی بود که به‌علت تسلط دشمن به این پل ارتباطی، تدارک نیروها خصوصاً مهمات با مشکلات فراوانی انجام می‌شد به‌نحوی که کمتر خودروی بود که بتواند سالم از روی این پل از ناحیه شرقی به غرب کانال ماهی عبور کند. و تعداد خودروهای سوخته روی این پل که هدف اصابت گلوله دشمن قرار گرفته بودند به حدی بود که وسایل مهندسی برای عبور از پل ناچار می‌شدند که این خودروها را به داخل کانال ماهی انداخته تا مسیر عبور باز شود. عده‌ای از نیروها محل اتصال پل به زمین غرب کانال ماهی را «سره‌مرگ» و عده‌ای دیگر آن را «سره‌اهدت» می‌نامیدند. به‌علت حجم بالای آتش دشمن تعداد زیادی از نیروهای خودی روی این پل به شهادت رسیدند.

به‌سمت نوک کانال ماهی انجام می‌شد. این اقدام برای الحاق با لشکر عاشورا و تشکیل یک خط پیوسته دفاعی در غرب کانال ماهی انجام می‌گرفت و عملاً تنها فلش نیروهای خودی از این سمت بود.

موفق نبودن الحاق با لشکر عاشورا

از سوی دیگر دشمن بیشترین فشار خود را به نوک کانال ماهی وارد می‌کرد تا مانع الحاق لشکر سیدالشهدا^(۴) با نیروهای لشکر ۳۱ عاشورا در این نقطه شود. اهمیت الحاق این دو لشکر باعث شد فرمانده لشکر سیدالشهدا^(۴) ساعت ۵ صبح، سیدحسین میررضی مسئول طرح و عملیات یگان را به خط مقدم بفرستد تا شخصاً مسئله الحاق دو یگان را حل و فصل کند. وی بعضی کادرهای دیگر لشکر را نیز به منطقه درگیری فراخواند. سیدحسین میررضی که برای حل مشکل گسترش گردان قمربنی‌هاشم^(۴) در منطقه حاضر شده بود، بر اثر اصابت ترکش گلوله توپ دشمن شهید شد. با شهادت میررضی و مجروح شدن معاون محور ثارالله در ساعت ۷:۴۵ بامداد،

عملاً گشایشی در کار ایجاد نشد.^(۵۰)

با روشن شدن هوا دشمن نیروهای خود را سازماندهی و از دو محور اقدام به پاتک کرد. بر اثر فشار دشمن نیروهای گردان قمربنی‌هاشم^(۴) بنابه دستور تا خاکریزهای حاشیه کانال پرورش ماهی عقب آمدند.

تلاش دشمن برای جلوگیری از الحاق در نوک کانال ماهی

نوک شمشیری (جنوب) کانال پرورش ماهی که محل

در حالی که تلاش غواص‌های لشکر در شکستن خط دشمن در پنج‌ضلعی به نتیجه دلخواه نرسیده بود در ساعت ۲:۰۵ بامداد، فرمانده لشکر ۱۹ فجر اعلام کرد نیروهای این یگان خط شمالی زمین پنج‌ضلعی را شکسته‌اند.

پاتک لشکر گارد، تعجیل در اجرای مرحله سوم عملیات (۱۳۶۵/۱۰/۲۲)

پس از توجیه واحدها و برنامه‌ریزی برای اجرای عملیات روی نوک کانال ماهی، درحالی‌که مسئولان لشکر هرکدام در پی انجام دادن وظایف خود بودند، حدود ساعت ۲۰:۳۰، علی فضلی به قرارگاه نیروی زمینی فراخوانده و به وی اطلاع داده شد که تیپ ۵ لشکر گارد عراق از سمت نوک کانال ماهی پاتک کرده و از روی دژ امتداد کانال ماهی، به قصد گرفتن پل کانال ماهی، مقداری* جلو آمده است؛

بنابراین لشکر باید از مأموریت تعیین‌شده صرف‌نظر کرده و همان شب در امتداد خط پدافندی خود و لشکر حضرت رسول^(ص) به سمت کانال ماهی برود و منطقه را تصرف کند تا در ادامه، تأمین نوک کانال پرورش ماهی امکان‌پذیر باشد. اگر ارتش عراق موفق می‌شد پل روی کانال را پس بگیرد، عملاً همه زمین‌های تصرف‌شده در غرب کانال ماهی به دست دشمن می‌افتاد و عبور مجدد از روی کانال ماهی باتوجه به تسلط و هوشیاری دشمن بسیار

مشکل و بعید به نظر می‌رسید. چون لشکر برای اجرای عملیات در شب بعد آماده می‌شد، آمادگی کاملی برای عمل کردن نداشت. با تلاش فرماندهی و مسئولان لشکر فقط گردان‌های حضرت علی اکبر^(ع) و کربلا، بدون داشتن طرح مانور، پای کار رسیدند.** فرمانده گردان

* عراق از این قسمت حدود ۱۵۰۰ متر جلو آمده بود و تنها ۱۵۰۰ متر با پل کانال پرورش ماهی - یعنی تنها راه ارتباطی رزمندگان با غرب کانال ماهی - فاصله داشت.
** گردان علی اکبر با ۳ گروهان منها و یک دسته ویژه رسیده بود و گردان کربلا نیز با یک گروهان آماده عملیات شد.

اما با آمدن بالگردهای هوانیروز و کمین آر.پی.جی. زن‌ها در مسیر تانک‌های عراقی پاتک آنها شکست خورد و به ناچار عقب کشیدند.^(۵۳)

از حدود ظهر با عقب‌رفتن نیروهای عراقی، شرایط تاحدی بهتر شد و از ساعت ۱۲:۴۰ تا عصر، دوباره تعدادی از نیروهای گردان مسلم الحاق ضعیفی را با لشکر عاشورا برقرار کردند، ولی در کمتر از یک ساعت به علت فشار مجدد عراق و حجم زیاد آتش دشمن این الحاق در نزدیکی نوک کانال ماهی قطع شد. هنگام غروب چون جناح لشکر سیدالشهدا^(ع) از سمت نوک کانال ماهی توسط نیروهای لشکر عاشورا تأمین نشده بود، نیروهای گردان مسلم نیز عقب‌تر آمدند و کل نیروهای باقیمانده از ۴ گردان این لشکر، در پشت دژ امتداد کانال پرورش ماهی و جاده آسفالت و خاکریزهای مقطع پشت آن مستقر شده و به پدافند پرداختند.

از غروب روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۱، فرمانده لشکر دستور داد که مهندسی یگان و جهاد فارس همه توان خود را وارد منطقه کرده و مواضع به‌دست‌آمده را تحکیم کنند. مدتی نگذشت که دستگاه‌های مهندسی لشکر و جهاد فارس وارد غرب کانال ماهی شده و در کنار اولین جاده آسفالت غرب کانال پرورش ماهی حدود یک کیلومتر خاکریز احداث کردند.

مرحله سوم عملیات - پیشنهاد جدید به نیروی زمینی

به‌علت اهمیت نوک کانال پرورش ماهی و فشار زیاد دشمن از این قسمت در تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۲۲، مسئولان و فرمانده لشکر سیدالشهدا^(ع) به فرماندهان قرارگاه‌های کربلا و نیروی زمینی پیشنهاد دادند که یک مهلت ۲۴ ساعته به‌منظور شناسایی این محور برای عمل کردن روی مواضع هلالی‌های خط نهر جاسم داده شود. با این پیشنهاد موافقت شد و مقرر گردید نیروهای لشکر سیدالشهدا^(ع) پس از شناسایی فردا شب (۱۳۶۵/۱۰/۲۳) عمل کنند.^(۵۳)

هرچند عملیات گردان‌های لشکر در مرحله دوم در غرب کانال پرورش ماهی به دلایل متعدد از جمله مطابقت نداشتن نقشه و کالک با عوارض زمین، ضعف شناسایی و ضعف هماهنگی یگان‌های هم‌جوار موجب تصرف زمین نشد اما توان عمده‌ای از دشمن را درگیر نگه داشت.

کم بود که نیروهای عراقی از آن طرف دژ و نیروهای گردان فتح از این طرف دژ به سمت هم نارنجک پرتاب می کردند. در ادامه درگیری، نیروهای خودی با کمبود مهمات مواجه شدند ولی دشمن از این نظر مشکلی نداشت. با این حال، نیروهای این گردان مقابل دشمن ایستادند و دشمن به رغم وارد کردن نیروهای پیاده زیاد، نه تنها موفق به پیشروی نشد، کمی نیز از محل درگیری عقب تر رفت.

حمید تقی زاده فرمانده گردان حضرت علی اکبر، ساعتی بعد در گزارشی به فرمانده لشکر در مورد استعداد و تلفات دشمن گفت: «دشمن خیلی سنگین آمده بود و بالغ بر هزار نفر نیرو آورده بود. توی سنگرهایی که جای ۲ نفر بود، ۵ نفر نشسته بودند و بچه های ما بالای ۱۰۰ نفر از آنها را کشتند.»^(۵۵) از حدود ساعت ۷ صبح به بعد، دشمن دست به تحرکات دیگری زد که با اجرای آتش ادوات و توپخانه جلوی اقدامات دشمن گرفته شد.*

بنابه اظهار تقی زاده فرمانده گردان علی اکبر، «بچه هایی که کوچک ترین لباس غواصی برایشان بزرگ بود.» موفق شدند جلوی پیشروی دشمن را بگیرند. در واقع گردان علی اکبر موفق شد مأموریت اصلی خود را که حفظ خط پدافندی غرب کانال پرورش ماهی بود به نحو احسن انجام دهد. علی شمخانی به فرمانده لشکر گفت: شما آنجا (غرب کانال ماهی گیری) را نجات دادید.^(۵۶)

بازسازی برای ادامه عملیات

پس از این عملیات، به لشکر سیدالشهدا^(ع) برای بازسازی ۲ روز فرصت داده شد. لذا فرماندهی

* در ساعت ۹:۱۰، فرمانده قرارگاه کربلا اطلاع داد که «[لشکر] سیدالشهدا لشکر گارد را عقب زده است.» و در ساعت ۹:۴۵، از طریق شنود کسب اطلاع شد که تلاش تیپ ۳ نیروی مخصوص و تیپ ۱۶ پیاده گارد، به دلیل صدماتی که دشمن دیده است متوقف شده و در حال عقب نشینی هستند تا مجدداً با تجدید سازمان پاتک کنند. (سند شماره ۶۶۵/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: گزارش راوی قرارگاه خاتم الانبیا^(ص) در عملیات کربلای ۵، ص ۱۶۴).

علی اکبر^(ع) در این مورد می گوید: «طرح مانوری نبود فقط قرار شد بیاییم و بزنیم به دشمن، هرچی شد. چون فکر می کردیم دشمن غروب آمده و هنوز خوب جای پا نگرفته و پراکنده است آنقدر سریع آمدیم و آنقدر حاجی (فضلی) گفت بدو، بدو، که شام بچه ها توی ماشین بود ولی نیروها را شام نخورده آوردیم.»^(۵۴)

موفقیت لشکر سیدالشهدا^(ع) در حفظ سرپل کانال ماهی گیری

خطر از دست رفتن منطقه آزاد شده غرب کانال ماهی جدی بود، فرمانده لشکر سیدالشهدا با قائم مقام خود و مسئولان واحدهای ادوات و توپخانه همراه گردان ها عازم منطقه درگیری شده و با عبور از کانال ماهی درون حفره ای - که به وسیله سرنیزه در پشت دژ پشت این کانال کنده شده بود - مستقر شدند.

نیروهای گردان علی اکبر از پل کانال ماهی عبور کرده، از امتداد اولین دژ غرب کانال تا حدود ۱۵۰۰ متر به سمت نوک کانال ماهی - که آخرین حد نیروهای خودی بود - جلو رفتند. در همین فاصله فرمانده گردان نحوه حرکت نیروها را با دو فلش مشخص کرد. نیروهای دو فلش هم زمان باهم آماده عملیات شدند و سرانجام در ساعت ۱ بامداد ۱۳۶۵/۱۰/۲۳، فرمانده گردان رمز عملیات را در بی سیم قرائت کرد.

نیروهای گروهان نصر (فلش اول) که در امتداد اولین دژ غرب کانال حرکت می کردند، بلافاصله بعد از اعلام رمز با نیروهای عراقی درگیر شدند. در مدت کوتاهی اکثر نیروهای این گروهان و دسته ویژه احتیاط آن شهید یا مجروح شدند و مسئول گروهان تقاضای کمک کرد. گروهان فتح (فلش دوم) که از روی جاده آسفالت - غرب دژ اول - حرکت می کرد، در مسیر خود به مانعی برخورد نکرد. به دنبال درخواست کمک گروهان نصر، گروهان فتح جهت خود را به طرف دژ تغییر داد و در مقابل دژ با نیروهای عراقی درگیر شد. فاصله نیروهای این گروهان به حدی با دشمن

برادر فضلی و هاشمی رفسنجانی - رژه فرماندهان و رزمندگان لشکر ۱۰ سیدالشهدا در مقابل ساختمان مجلس شورای اسلامی - پس از عملیات کربلای ۵

و پدافند ۸۵ درصد و سایرین نیز آمادگی بالایی را اعلام کردند. این میزان آمادگی جهت تداوم عملیات بعد از اجرای ۳ مرحله عملیات، روحیه بالا توأم با نشاط را در همه افراد و مسئولان به وجود آورده بود و حالت افراد بیشتر شبیه به روزهای قبل از عملیات بود.^(۵۷)

اعزام نیروی جدید از تهران و کرج - تشکیل کمیته بازسازی
حدود یک هفته بعد از شروع عملیات کربلای ۵ و هم‌زمان با مهلت بازسازی نیروهای لشکر، حدود

لشکر اعلام کرد که به‌جز واحدهای ادوات و توپخانه که باید به‌عنوان احتیاط برای کمک به سایر یگان‌ها در منطقه بمانند، سایر واحدها و گردان‌ها می‌توانند برای مدت ۴۸ ساعت برای بازسازی نیروها، استحمام، استراحت و سازماندهی مجدد به اردوگاه کوثر - در اطراف اهواز - بروند. واحدهای اطلاعات عملیات، یگان دریایی، تخریب، توپخانه، ادوات، مخابرات، محورها و تبلیغات برای ادامه مأموریت اعلام آمادگی ۱۰۰ درصد کردند و واحدهای دیگر مانند تدارکات

در این جلسه فرماندهان گردان‌ها متفق‌القول بودند که در صورت موافقت قرارگاه کربلا و نیروی زمینی سپاه، در حاشیه رودخانه اروند وارد عمل شوند. آنها امکان‌پذیر نبودن مانور زرهی دشمن با وجود نخلستان در منطقه، و سهولت دسترسی به زمین عملیات به علت وجود جاده شلمچه و دو جاده دژ هشتی‌شکل را از محاسن عملیات در حاشیه اروند می‌دانستند. این فرماندهان همچنین اعتقاد داشتند که در حین عملیات می‌توانند یک جناح خود را به اروند بدهند. مضافاً اینکه باتوجه به خستگی ناشی از جنگیدن در دشت با زرهی دشمن و تحمل آتش پرحجم، تغییر محور عملیات را در روحیه نیروها مثبت ارزیابی می‌کردند.^(۵۸) علی‌فرضی فرمانده لشکر، در این جلسه درباره مزیت حاشیه اروند نسبت به زمین غرب کانال ماهی‌گیری گفت: «حسن زمین پایین این است که به علت وجود نخلستان قدرت مانور زرهی دشمن خیلی کم است و منطقه قابلیت مانور زرهی ندارد همچنین ماشین تا نزدیکی نیرو می‌آید.»^(۵۹) صبح روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۷، در جلسه‌ای با حضور فرماندهان قرارگاه‌های کربلا، قدس و نجف، در قرارگاه نیروی زمینی، مأموریت قرارگاه نجف در مرحله دوم این‌گونه تعیین گردید:

۱. پدافند در جزیره ام‌الطویل.
۲. اجرای عملیات برای تصرف سرپل (جزیره) شلحه (صالحیه).

۳. بازسازی یگان‌های باقیمانده ظرف ۴۸ ساعت. و لشکرهای ۱۰ سیدالشهدا^(۶۰)، ۱۹ فجر و ۳۲ انصارالحسین برای اجرای مأموریت سه‌گانه فوق تحت‌امر قرارگاه نجف قرار گرفتند.^(۶۱)

مانور مرحله چهارم عملیات لشکر

طبق توافق انجام‌شده تا تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۲۷، اغلب کارهای شناسایی در منطقه جدید توسط نیروهای اطلاعات عملیات لشکر سیدالشهدا^(۶۲) انجام شد. در این تاریخ فرمانده نیروی زمینی سپاه محدوده تقریبی

۱۲۰۰ نیروی جدید از تهران و کرج جهت شرکت در عملیات به پادگان کوثر رسید که چون بیشتر آنها نیروی رزمی بودند بین گردان‌ها تقسیم شدند. همچنین برای حداکثر استفاده از نیروهایی که در عملیات شرکت کرده بودند، کمیته‌ای تحت‌عنوان "کمیته بازسازی" در یگان تشکیل شد. اعضای این کمیته متشکل از ستاد لشکر و واحدهای بهداری، آموزش نظامی، نیروی انسانی، بسیج تدارکات و مدیریت داخلی بودند و در مجموع حدود ۵۰۰ نفر نیرو را که در عملیات آسیب مختصری دیده بودند، برای بازگشت به سازمان رزم، بازسازی کردند.

بدین ترتیب لشکر از مرحله چهارم عملیات به بعد، همه گردان‌های خود را بازسازی کرد و مجدداً به کار گرفت. از آنجا که مسئولان محورهای عاشورا و ثارالله در سه مرحله قبلی عملیات مجروح شده بودند، تمامی گردان‌های بازسازی‌شده تحت‌امر محور کربلا قرار گرفتند.

تغییر محور عملیات از غرب کانال پرورش ماهی به

حاشیه رودخانه اروند

قدرت بالای زرهی عراق و مناسب بودن زمین برای استفاده از این توان در مرحله دوم و سوم عملیات کربلای ۵، بیشترین فشار را به رزمندگان لشکر سیدالشهدا وارد کرده بود. به نظر می‌رسید اکثر فرماندهان گردان‌ها مایل هستند در منطقه دیگری که دست دشمن در به‌کارگیری توان زرهی‌اش در آنجا کاملاً باز نباشد، با او بجنگند.

روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۵، در جلسه‌ای که با حضور فرمانده لشکر سیدالشهدا و فرماندهان گردان‌های این یگان تشکیل شد، محور اصلی بحث همین نکته بود.

پس از ۳ مرحله عملیات، پیشنهاد لشکر مبنی بر تغییر مأموریت یگان از غرب کانال پرورش ماهی - برای رهایی از آتش پرحجم دشمن - به نخلستان‌های حاشیه رودخانه اروند مورد موافقت نیروی زمینی سپاه قرار گرفت.

برادر علی فضلی فرمانده لشکر سیدالشهدا^(ع) در جمع نیروهای این یگان - عملیات کربلای ۵

مأموریت جدید بود. در این جلسه واحدهای توپخانه، ادوات، پدافند، تدارکات، مخبرات و تعاون آمادگی خود را برای انجام مأموریت اعلام نمودند و نیازمندی‌هایشان را بیان کردند. همچنین مقرر شد همه واحدها تا ظهر روز بعد، برای پشتیبانی عملیات حدود ۶ گردان با آمادگی صددرصد داشته باشند و واحد تبلیغات نیز با نصب تابلو مکان استقرار واحدها و جاده‌های منتهی به خط مقدم را مشخص کند.

روزهای ۲۷ و ۲۸ دی‌ماه، همه مسئولان واحدها و گردان‌ها در خصوص وضعیت عمومی منطقه توجیه شدند و با کمک نیروهای اطلاعات محل‌هایی برای برپا کردن پست امداد، بنه تدارکات، استقرار گردان‌ها و سنگر تاکتیکی جدید برای فرماندهی لشکر در محدوده خط حد تقریبی تعیین گردید، بحث‌هایی نیز در مورد طرح مانور انجام شد.^(۶۱)

براساس مأموریت قرارگاه نجف، لشکر ۱۷ علی‌بن‌ابی‌طالب^(ع) و لشکر ۱۹ فجر در جزیره ام‌الطویل و صالحیه و لشکر انصارالحسین در سمت راست جزیره صالحیه عمل می‌کردند و لشکر سیدالشهدا نیز در احتیاط قرارگاه نجف قرار داشت، و قرار بود در صورت موفقیت

مأموریت لشکر را در بالای جزیره بوارین و سمت راست جزایر ام‌الطویل و صالحیه و نخلستان‌های این منطقه تعیین کرد. زمان عملیات نیز شب بعد (۱۳۶۵/۱۰/۲۸) اعلام گردید.* براین‌اساس، اقدامات مهندسی لشکر در منطقه پنج‌ضلعی متوقف و جاده شلمچه و جاده هشتی‌شکل در شمال آن به‌عنوان عقبه‌های لشکر سیدالشهدا^(ع) تعیین شد و از این پس، آماده‌شدن برای اجرای عملیات در زمین‌های شرق رودخانه اروند و در غرب جزیره بوارین وجهه همت مسئولان لشکر قرار گرفت.

جلسه‌ای با حضور فرمانده لشکر، مسئولان واحدها و فرماندهان گردان‌های عمل‌کننده در منطقه جدید ساعت ۱۴ روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۷ - یک روز قبل از عملیات - در محل قرارگاه تاکتیکی لشکر برگزار شد. گزارش‌ها حاکی از آمادگی نسبی واحدهای لشکر برای اجرای

* تقریبی بودن خط حد جدید به دلیل تغییر دائمی وضعیت بود. هدف اصلی از عملیات در این منطقه تصرف سرپل در غرب نهر جاسم - خط سوم ارتش عراق در منطقه عمومی شلمچه - بود. (سند شماره ۶۶۵/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: گزارش راوی قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) در عملیات کربلای ۵، صص ۲۱۰ - ۲۰۸).

لشکر سیدالشهدا تأمین جناح راست عملیات لشکر ۱۹ فجر در جزیره صالحیه بود.

ساعتی بعد، مشخص شد که لشکر انصارالحسین هنوز موفق به اجرای مأموریت اصلی خود - پاک‌سازی نخلستان‌های سمت راست جزیره صالحیه - نشده است. فرمانده قرارگاه نجف در تماس‌های مکرر با لشکر سیدالشهدا خواستار تکمیل مأموریت لشکر انصارالحسین توسط این لشکر گردید.

پس از ابلاغ این مأموریت جدید، فضلی ضمن تماسی با مسئول محور دستور داد: «شما مأموریت قبلی را انجام نداده و جاده آجرلو به سمت راست را تا الحاق با (لشکر) المهدی تأمین و پاک‌سازی کنید.»

کشانان گردان علی‌اصغر - که مقداری در جاده شهید میررضی بالا رفته بود - به سمت جاده شهید آجرلو تاحدی باعث ازدست‌رفتن زمان بود و علاوه بر این در زیر آتش پرحجم* و در آن موقعیت کار مشکلی بود، لذا مسئول محور برای اجرای این مأموریت گردان بعدی - حضرت زینب^(س) - را وارد عمل کرد. گردان حضرت زینب ابتدا روی جاده شهید آجرلو آمده و سپس به سمت راست گسترش پیدا کرد و نزدیک صبح با رزمندگان لشکر المهدی الحاق کرد.

ورود به جزایر صالحیه و ام‌الطویل

گردان علی‌اصغر که پدافند قسمتی از جاده شهید آجرلو را برعهده داشت و تا نزدیکی پل ورودی جزیره صالحیه پیشروی کرده بود، منتظر بود تا لشکر فجر داخل جزیره را تأمین کند، ولی به علت ناکامی لشکر فجر در تأمین سرپل و ورود به داخل جزیره، این گردان تا صبح معطل

* دقایقی پس از اذان صبح، برادر غفاری مسئول توپخانه لشکر، که برای هدایت آتش خودی در نفربر فرمانده لشکر حضور داشت، درحالی‌که برای گرفتن وضو از نفربر خارج شده بود، بر اثر اصابت ترکش گلوله توپ دشمن به شهادت رسید. (سند شماره ۱۳۷۷/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: دفترچه ثبت جنگ راوی لشکر ۱۰ سیدالشهدا در عملیات کربلای ۵ (یدالله ایزدی)، ۱۳۶۵/۱۰/۲۳ تا ۱۳۶۵/۱۱/۲۵، ص ۷۵)

لشکر انصارالحسین، از روی جاده بیرونی سمت راست جزیره صالحیه و ۵۰۰ متر به راست جزیره در نخلستان‌ها عمل کند و در صورت عدم موفقیت لشکر انصارالحسین به این یگان کمک کند. لشکر سیدالشهدا برای اجرای مأموریت در منطقه ۴ گردان را آماده عملیات کرد. تا حدود ساعت ۱ بعدازظهر، هماهنگی‌های لازم در سطح لشکر، صورت گرفت، واحد تبلیغات تمامی مسیرهای جدید را علامت‌گذاری کرد و کدهای جدید مخابرات بین گردان‌ها تقسیم شد.

تغییرات پی‌درپی در مأموریت لشکر

درحالی‌که لشکر آماده عملیات در بیرون جزیره صالحیه بود، از ساعت ۲۳:۳۰ (۱۳۶۵/۱۰/۲۸) تا ۳ بامداد (۱۳۶۵/۱۰/۲۹) با تصمیم مسئولان قرارگاه نجف، ۲ بار مأموریت لشکر سیدالشهدا تغییر یافت. اما نهایتاً در ساعت ۲:۳۰ بامداد، قرارگاه اعلام کرد: لشکر انصارالحسین فعلاً بخشی از مأموریت خود - تأمین مبادی ورودی جزیره صالحیه - را انجام داده و لشکر ۱۹ فجر نیز درحال

عبور از این لشکر برای رفتن به داخل این جزیره است. بنابراین لشکر سیدالشهدا باید قسمتی از مأموریت لشکر انصارالحسین - تأمین حاشیه شمالی بیرون جزیره - را انجام دهد. در چنین وضعیتی ساعت ۳:۰۸ بامداد روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۹، با اصرار فرمانده نیروی زمینی سپاه و مسئولان قرارگاه نجف، فرمانده لشکر سیدالشهدا^(ع) به گردان علی‌اصغر و گردان حضرت زینب^(س) دستور داد تا با پیشروی روی دو طرف جاده شهید میررضی، سمت راست جزیره صالحیه را تصرف و تأمین کنند و رمز عملیات را نیز اعلام کرد. هدف از اجرای عملیات

در عملیات کربلای ۵ تعداد قابل توجهی از مسئولان و کادرهای لشکر که اکثراً از نیروهای با سابقه و قدیمی جنگ بودند شهید یا مجروح شدند.

ساعت ۱۱ صبح، گردان زهیر نیز وارد جزیره شد. نیروهای این گردان هم موفق شدند حدود ۵۰ متر دیگر از عمق جزیره را پاک‌سازی و تأمین کنند. ساعت ۱۴ گردان حضرت قاسم هم به داخل جزیره آمد و این ۳ گردان توانستند حدود ۱۰۰۰ متر در جزیره پیشروی کنند. حجم فراوان آتش دشمن و به‌ویژه همگام نبودن لشکر انصارالحسین از سمت راست جزیره و در نتیجه تأمین نشدن این جناح باعث شد که مسئول محور لشکر سیدالشهدا به فرماندهان گردان‌ها تأکید کند که در جزیره صالحیه بیشتر از ۷۰۰ متر جلو نروند چون از سمت (جناح) راست تأمین نیستند. لذا نیروها کمی عقب‌تر آمده و موضع دفاعی خود را محکم کردند.

مرحله پنجم عملیات لشکر سیدالشهدا

ابلاغ مأموریت

ساعت ۴ بعد از ظهر روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۹، در حالی که هنوز نیروهای لشکر سیدالشهدا^(ع) در جزیره صالحیه درگیر بودند، طی جلسه‌ای در قرارگاه نجف، با حضور فرمانده لشکر سیدالشهدا^(ع) و مسئولان قرارگاه‌های قدس، نجف و جانشین فرمانده نیروی زمینی سپاه نتیجه عملیات شب گذشته و روز جاری بررسی شد. پس از ارائه گزارش عملکرد یگان‌های تحت امر قرارگاه نجف و بررسی آخرین وضعیت منطقه، تصمیم گرفته شد حمله به مواضع دشمن تداوم یابد. بر این اساس به لشکر سیدالشهدا ابلاغ شد خط جزیره صالحیه را تحویل تیپ بدر داده و هم‌زمان با تیپ بدر - که در ادامه خطی که از لشکر سیدالشهدا تحویل می‌گرفت، عمل می‌کرد - در جاده سمت راست بیرون جزیره (جاده شهید میررضی) عمل کند و از پل ورودی به جزیره حدود یک کیلومتر بالاتر رفته و منطقه‌ای به عرض ۲۰۰ متر به راست داخل نخلستان‌های سمت راست جاده را پاک‌سازی کند. همچنین مقرر شد ادامه نخلستان‌های سمت راست لشکر سیدالشهدا را هم لشکر انصارالحسین و لشکر

ماند.* این گردان صبح با اطلاعاتی که از داخل جزیره توسط چند اسیر عراقی به دست آورد، وارد جزیره شد و سرپل ورودی به جزیره را تأمین کرد. سپس یک دسته از نیروهای این گردان وارد جزیره شده و ضمن انهدام تیربار دشمن و گرفتن تعدادی اسیر در مدخل ورودی جزیره ام‌الطویل، پل اتصالی این جزیره با جزیره صالحیه را تأمین و در این نقطه حدود ساعت ۸:۳۰ صبح با نیروهای لشکر ۱۷ علی بن ابی طالب^(ع) الحاق کردند.

مأموریت جدید در جزیره صالحیه

ساعت ۹:۳۰ صبح روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۹، فرمانده قرارگاه نجف در تماس با فرمانده لشکر سیدالشهدا^(ع) مأموریت عملیات داخل جزیره صالحیه را که برعهده لشکر ۱۹ فجر بود، به این لشکر واگذار کرد. فضلی با این شرط که لشکرهای انصارالحسین و ۱۹ فجر جاده سمت راست بیرون جزیره (جاده شهید میررضی) را تأمین کنند، حاضر به قبول مأموریت جدید شد.**

با پذیرش شرط تعیین شده از سوی قرارگاه نجف، فضلی به گردان علی اصغر^(ع) مأموریت داد که در دو جاده اصلی جزیره صالحیه (جاده کیانپور و جاده رحمانی) به سمت عمق برود. گردان حضرت زینب^(س) نیز همچنان وظیفه پدافند روی جاده شهید آجرلو و حفظ الحاق با لشکر المهدی را برعهده داشت.***

گردان علی اصغر چون قبل از ابلاغ این مأموریت، روی پل انتهای جزیره به سمت جزیره ام‌الطویل را تأمین کرده بود، حدود ۳۰۰ متر در جزیره پیشروی کرد.

* نیروهای لشکر ۱۹ فجر به علت زخمی شدن فرمانده گردانشان عقب آمده بودند و احتمال فشار دشمن از سمت جزیره صالحیه وجود داشت.
** علت گذاشتن این شرط تأمین سمت راست جزیره بود، چون عراقی‌ها در نخلستان‌های این قسمت حضور فعال داشتند.
*** یکی از خصوصیات که در فرماندهی لشکر سیدالشهدا بارز بود و گاهی مورد اعتراض دیگر مسئولان لشکر واقع می‌شد مطیع‌بودن وی در قبال دستورهایی بود که از سوی رده بالاتر و قرارگاه داده می‌شد و در این موارد کمتر مخالفت یا اعتراضی دیده می‌شد.

لشکر ۱۰ سیدالشهدا در خط شلمچه عملیات کربلای ۵

ویژه شهدا پاک‌سازی کند.

تقاطع جاده میررضی و آجرلو به سمت بالا و در عمق حرکت کرد و بعد از عبور از یکی از گردان‌های لشکر انصارالحسین - که ۱۰۰ متر بالاتر از جاده آجرلو مستقر بود - پیشروی خود را آغاز کرد. پیشروی این گردان به دلیل حرکت از روی جاده به خوبی انجام می‌شد و نیروهای این گردان تا ظهر همان روز توانستند حدود ۱۵۰۰ متر روی جاده میررضی پیشروی کنند.^(۶۲)

ساعت شروع عملیات ۷ صبح روز ۱۳۶۵/۱۰/۳۰ تعیین شد.* در این مرحله از عملیات هدف آن بود با که استفاده از لشکرهای سیدالشهدا، انصارالحسین و ویژه شهدا، خط دفاعی قرارگاه نجف یک گام جلو کشیده شده و دستاورد روز قبل، تثبیت شود. برای این مرحله از عملیات گردان المهدی در نظر گرفته شد و گردان‌های حضرت قاسم و زهیر - که در مرحله چهارم عملیات لشکر از حدود ظهر به منطقه آمده، در داخل جزیره وارد عمل شده بودند و آسیب کمتری به آنها رسیده بود - به عنوان احتیاط قرار داده شدند.

شرح عملیات لشکر (مرحله پنجم)

باتوجه به حرکت سریع گردان المهدی از روی جاده و پیشروی نکردن یگان‌های طرفین این گردان در نخلستان‌های سمت راست و جزیره صالحیه، فشار به گردان المهدی هم از سمت چپ و هم از طرف راست شدید بود. به همین دلیل نیروهای این گردان تا شب در منطقه مقاومت کردند، اما حدود ساعت ۲۱ در تاریکی شب به علت احتمال دور خوردن و محاصره شدن، کمی عقب‌تر آمدند و ۵۰۰ متر بالاتر از پل ورودی به جزیره مستقر شده، به پدافند پرداختند.

گردان المهدی هم‌زمان با تحویل دادن خط جزیره صالحیه به تیپ بدر در صبح روز ۱۳۶۵/۱۰/۳۰** از

فردای این روز (۱۳۶۵/۱۱/۱) به منظور کاستن از فشار طاقت‌فرسای دشمن به گردان المهدی، گردان امام

* موفقیت نسبی عملیات روز گذشته یگان‌های سپاه به منزله تصرف سرپل در غرب نهرجاسم بود و ادامه عملیات در این منطقه با هدف توسعه این دستاورد انجام می‌شد. (سند شماره ۶۶۵/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: گزارش راوی قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) در عملیات کربلای ۵، ص ۲۱۳).

** حدود ساعت ۷ صبح ۱۳۶۵/۱۰/۲۹ تیپ بدر خط جزیره

شلحه (صالحیه) را از گردان حضرت قاسم که در نوک پیکان نیروهای لشکر سیدالشهدا در جزیره صالحیه بود، تحویل گرفت.

گردان قمر بنی هاشم^(ع) و مسلم بن عقیل به عنوان نیروهای عمل کننده تعیین شدند و گردان علی اکبر^(ع) - که در دو مرحله وارد عمل شده بود و بعد از بازسازی و گرفتن نیروی جدید در حد گردان کامل بود - به عنوان احتیاط منظور شد.^(۶۵)

سجاد به کمک آن گردان فرستاده شد.^(۶۳) گردان امام سجاد^(ع) برای دفاع از بخش های تصرف شده جزیره صالحیه تحت امر لشکر امام رضا^(ع) قرار گرفت و پدافند قسمت پایین جزیره را عهده دار شد.^(۶۴)

تردید فرماندهان در خصوص ادامه عملیات

فرمانده کل سپاه در جمع فرماندهان یگانها در روز ۱۳۶۵/۱۰/۳۰ مقرر کرد خط دفاعی در دژ خط نهر جاسم و مواضع جزیره صالحیه مستحکم شود. در جلسه فرماندهان قرارگاه نجف در صبح روز ۱۳۶۵/۱۱/۱ نیز قریب به اتفاق این افراد معتقد بودند که تداوم عملیات غیرممکن است و فقط درباره اینکه در وضعیت فعلی عملیات متوقف شود یا تا نهر (۳ کیلومتر جلوتر از نهر جاسم) پیش رفته و سپس به تثبیت پرداخته شود، اختلاف نظر داشتند. فرماندهان در خط مقدم نبرد باتوجه به حجم وسیع و فزاینده آتش دشمن و کمبود توان یگانها معتقد بودند که برای عملیات حتی یک گردان، باید تمام واحدهای یگان را وارد عمل کرد و تاکنون کادر یگانها تلفات بیش از حدی را متحمل شده اند. فرمانده لشکر سیدالشهدا نیز اعتقاد داشت که باید به نیروها مرخصی داد و لشکر را بازسازی کرد که با توان بهتری وارد عمل شوند.

مرحله ششم عملیات لشکر سیدالشهدا^(ع)

ابلاغ مأموریت

در تاریخ ۱۳۶۵/۱۱/۲، مجدداً به لشکر سیدالشهدا^(ع) ابلاغ شد که در نخلستانهای سمت راست جزیره صالحیه وارد عمل شود و در داخل جزیره نیز لشکر ویژه شهدا و لشکر امام رضا^(ع) عمل کنند. خط حد داده شده، امتداد جاده میررضی و پاکسازی ۷۰۰ متر به راست در داخل نخلستان بود. باتوجه به چندین بار عملیات در این منطقه و دست نیافتن به نتیجه مطلوب، فرماندهی لشکر سیدالشهدا^(ع) این بار تصمیم گرفت با تدبیر بهتر و توان بیشتری این مأموریت را انجام دهد. بدین منظور دو

افزایش حد مأموریت لشکر سیدالشهدا در آخرین ساعات قبل از عملیات

پس از ناکامی تیپ بدر و لشکر امام رضا^(ع) در جزیره صالحیه، دشمن تا نزدیکی پل ورودی به این جزیره جلو آمد. * تعدادی از نیروهای لشکر امام رضا^(ع) در انتهای جزیره و پل ارتباطی جزیره با جزیره ام الطویل حضور داشتند و در سمت راست جزیره هم دشمن در نخلستانها استقرار داشت، فقط حدود ۲۰۰ متر از جاده سمت راست و بیرون جزیره، بالاتر از پل ورودی به جزیره صالحیه به علت وجود یک خاکریز دو جداره در اختیار نیروهای خودی باقی مانده بود. لذا حدود ساعت ۲۳ مورخه ۱۳۶۵/۱۱/۲ در جلسه ای که با حضور فرمانده نیروی زمینی سپاه برگزار شد، علاوه بر حدی که به لشکر داده شده بود، مأموریت جزیره صالحیه مجدداً به این لشکر واگذار شد و چون تنها گردان آماده، گردان حضرت علی اکبر بود که به عنوان احتیاط عملیات منظور شده بود، مأموریت عملیات در جزیره صالحیه به این گردان ابلاغ شد.

شرح مرحله ششم عملیات

با افزایش محدوده مأموریت لشکر سیدالشهدا در آخرین ساعات قبل از عملیات، طبعاً فرصت بیشتری برای آمادگی نیاز بود و به همین دلیل عملیات صبح آغاز شد و گردانهای این لشکر از ساعت ۵ صبح آماده عملیات

* در امتداد این دژ انتهایی جزیره - که به پل ورودی منتهی می شد - در محل تقاطع با جاده سمت راست جزیره یک بریدگی بود و دژ تا پل امتداد نداشت این بریدگی باعث شده بود دشمن نتواند خود را به پل ورودی جزیره شلحه برساند.

آجرو کاملاً پاک‌سازی شد. از سوی دیگر، بعد از این دژ موضع دفاعی دیگری نبود که عراقی‌ها پشت آن مستقر شوند، بنابراین پس از تصرف دژ به دست گردان علی‌اکبر، دشمن بلافاصله خود را عقب کشید و این گردان تا قبل از تاریکی هوا حدود ۴۰۰ متر روی دو جاده داخل جزیره پیشروی کرد. برای جلوگیری از ضدحمله عراق، به محض تاریک شدن هوا واحد تخریب با استفاده از مین‌های ضدتانک، ضدخودرو و ضدنفر دو میدان مین در جاده سمت راست و سمت چپ جزیره به عمق ۱۰۰ متر ایجاد کردند. روز بعد، برای کمک به نیروهای عمل‌کننده در جزیره مجدداً از گردان‌های حضرت زینب^(س)، زهیر و حضرت قاسم و کربلا - که هرکدام درحد ۲ یا یک دسته گروهان نیرو داشتند - استفاده شد. اقدام لشکر سیدالشهدا که با همراهی لشکرهای ۲۱ امام رضا^(ع) و ۵ نصر در سمت راست رودخانه اروند صغیر انجام شد تا حدی به بهبود وضعیت خط دفاعی این منطقه کمک کرد.

تحويل خط و پایان مأموریت لشکر ۱۰ سیدالشهدا

با ابلاغ فرماندهی نیروی زمینی، لشکر سیدالشهدا^(ع) در تاریخ ۱۳۶۵/۱۱/۴، خط خارج از جزیره صالحیه را به لشکرهای ۵ نصر و ۱۷ علی‌بن‌ابی‌طالب تحويل داد و لشکر ۲۱ امام رضا^(ع) نیز خط جاده سمت چپ (جنوب) داخل جزیره - حاشیه شط‌العرب - را عصر روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۱۱/۷ از لشکر سیدالشهدا تحويل گرفت و جاده سمت راست (شمال) جزیره - به موازات شط‌العرب صغیر - نیز در روز چهارشنبه ۱۳۶۵/۱۱/۸ تحويل لشکر ویژه شهدا شد^(۶۷) و بعد از آن، بنابه دستور قرارگاه نیروی زمینی درحالی‌که بعضی واحدهای لشکر مانند توپخانه و بخشی از ادوات در منطقه بودند، این لشکر برای بازسازی و آماده‌شدن برای شرکت در ادامه عملیات به عقب برگشت.

شدند. با شروع عملیات، گردان قمربنی‌هاشم^(ع) در طول جاده شهید میررضی حرکت کرد و بعد از عبور از خط اول خودی - که ۲۰۰ متر بالاتر از پل ورودی به جزیره شلمچه بود - موفق شد حد داده‌شده در عمق را طی کند. اما گردان مسلم با ازدست‌دادن فرمانده و جراحت معاون خود در دقایقی قبل از عملیات* در اجرای مأموریت خود موفقیتی کسب نکرد و بنابه دستور به عقب برگشت. در چنین وضعیتی گردان قمربنی‌هاشم هم مأموریت خود را ادامه نداد. در نتیجه عملیات بیرون جزیره ناموفق ماند.

گردان علی‌اکبر که برای عملیات در داخل جزیره مأموریت یافته بود، در ابتدای کار با مقاومت شدید دشمن در امتداد دژ جاده شهید آجرو (در داخل جزیره) مواجه شد. دشمن بعد از عقب‌راندن تیپ بدر و لشکر امام رضا^(ع) در جزیره صالحیه، روی دژی که پشت جاده منتهی به پل ورودی جزیره قرار داشت خط پدافندی تشکیل داده بود و در یک فاصله ۳۰۰ متری تعداد زیادی قبضه‌های تیربار و

خمپاره مستقر کرده بود.^(۶۶) درگیری گردان علی‌اکبر با دشمن از اوایل صبح تا حدود ساعت ۲ بعدازظهر در این قسمت ادامه داشت. از ساعت ۲ بعدازظهر، ناگهان مه غلیظی منطقه را فراگرفت که در پی آن از مقاومت دشمن کاسته شد و نیروهای عراقی از پشت دژ عقب‌نشینی کردند و در نتیجه امتداد جاده شهید

* فرمانده قبلی این گردان - کریم آتشی - در مرحله دوم عملیات در غرب کانال ماهی مجروح شده بود و فرمانده جدید این گردان حجت‌الاسلام محمدی، که روز قبل به این مسئولیت انتخاب شده بود، در جریان بررسی منطقه، قبل از شروع این مرحله از عملیات به شهادت رسید و معاون گردان نیز مجروح شد.

رزمندگان لشکر سیدالشهدا پس از ۱۹ ساعت نبرد، هدف مرحله اول لشکر را به‌طور کامل تصرف کردند.

جمع‌بندی

از ابتدای عملیات لشکر ۱۰ سیدالشهدا در تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۸ تا پایان عملیات کربلای ۵، این یگان مجموعاً ۲۱ روز در منطقه عملیاتی حضور داشت و در این مدت، طی ۶ مرحله به اجرای عملیات در نقاط مختلف منطقه عملیاتی پرداخت. در این عملیات لشکر ۱۰ گردان از نیروهای پیاده خود را به کار گرفت. گردان‌های شرکت‌کننده در طول عملیات بین ۲ تا ۳ نوبت بازسازی شده و با طرح مانور مشخص، مجدداً به کار گرفته شدند.

لشکر ۱۰ سیدالشهدا در مرحله اول عملیات در منطقه پنج‌ضلعی و هلالی‌های شمالی جاده شلمچه - باوجود بروز برخی مشکلات در ابتدای کار - کاملاً موفق بود و تمامی اهداف تعیین‌شده را تصرف و پاک‌سازی کرد.

در مرحله دوم در غرب کانال پرورش ماهی به‌رغم تلاش‌های بسیار رزمندگان یگان، به علل مختلف از جمله تغییر در مأموریت، ضعف شناسایی، مطابقت نداشتن نقشه و کالک با عوارض زمین و عدم هماهنگی‌های لازم درباره الحاق با یگان‌های مجاور و ضعف لشکر از لحاظ امکانات ضدزره و... موفقیتی در تصرف مناطق موردنظر حاصل نشد. لکن درگیر نگه‌داشتن توان عمده‌ای از دشمن در این منطقه، موقعیت مناسبی را برای سایر یگان‌ها و فرماندهان سپاه فراهم کرد تا با تجزیه قوای دشمن، عملیات را به سمت ساحل رودخانه اروند بکشانند.

در مرحله سوم عملیات در غرب کانال پرورش ماهی، باوجود کمبود وقت و دیر ابلاغ‌شدن مأموریت، مقاومت سرسختانه نیروهای عمل‌کننده مانع دستیابی دشمن به پل کانال پرورش ماهی شد. لشکر سیدالشهدا در مرحله چهارم عملیات در حاشیه شط‌العرب صغیر، به‌رغم تغییرات پی‌درپی مأموریت، ضعف ارتباط با یگان‌های هم‌جوار و موفق نبودن یگان‌های دیگر در تصرف کامل اهداف

محوه، کاملاً موفق بود و ضمن تصرف مناطق تعیین‌شده خود، قسمت‌هایی از خط حد لشکر انصارالحسین در بیرون جزیره صالحیه و قسمتی از حد لشکر ۱۷ علی‌بن‌ابی‌طالب در قسمت پل ارتباطی جزیره صالحیه با جزیره ام‌الطویل و حد لشکر ۱۹ فجر در جزیره صالحیه را نیز تصرف و پاک‌سازی کرد.

مرحله پنجم عملیات لشکر نیز کاملاً موفق بود ولی به‌علت ناکامی سایر

یگان‌های مجاور و احتمال محاصره‌شدن، به‌ناچار از مناطق تصرف‌شده در سمت راست جزیره صالحیه عقب آمدند.

در مرحله ششم عملیات لشکر، به‌علت شهادت فرمانده گردان عمل‌کننده و مجروح‌شدن معاونان گردان، عملیات در بیرون از جزیره صالحیه ناموفق ماند ولی بخش دیگر عملیات که تصرف مجدد بخشی از جزیره صالحیه بود، با موفقیت انجام شد.

ازجمله نکات بارز در عملیات کربلای ۵ نمایش روحیه ایثار و ازخودگذشتگی در بین مسئولان لشکر بود که همپای رزمندگان در خطوط مقدم صحنه نبرد حضور داشتند؛ نگاهی به اسامی و مسئولیت شهدا و مجروحان کادر لشکر - که همگی در خط مقدم و در درگیری‌ها مجروح یا شهید شده‌اند - این حقیقت را به وضوح نشان می‌دهد.

در این عملیات بسیاری از مسئولان و نیروهای کیفی این لشکر که اکثراً از نیروهای باسابقه و قدیمی

رژه پیروزمندانه فرماندهان و رزمندگان لشکر در بدو ورود به تهران و ملاقات با آقای هاشمی رفسنجانی و نمایندگان مجلس شورای اسلامی در مقابل مجلس و دیدار چند روز بعد با امام خمینی در جماران حسن ختامی به یکی از پرافتخارترین حماسه‌آفرینی‌های لشکر در طول جنگ بود.

— رزمندگان لشکر ۱۰ سیدالشهدا در دژ شلمچه - عملیات کربلای ۵

در مجموع از رزمندگان لشکر ۱۰ سیدالشهدا طی مراحل مختلف عملیات کربلای ۵، نزدیک به ۴۰۰ نفر شهید، ۱۳۰ نفر مفقودالثر* و حدود ۱۳۰۰ نفر نیز مجروح شدند.**

رژه پیروزمندانه فرماندهان و رزمندگان در بدو ورود به تهران و ملاقات با آقای هاشمی رفسنجانی و نمایندگان مجلس شورای اسلامی در مقابل مجلس و سپس دیدار چند روز بعد با امام خمینی در جماران که وعده آن در اوج نبرد کربلای ۵ روز ۱۳۶۵/۱۰/۲۹ به رزمندگان یگان داده شده بود، حسن ختامی برای یکی از پرافتخارترین حماسه‌آفرینی‌های رزمندگان لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) در طول دفاع مقدس بود.

جنگ بودند؛ از جمله: یدالله کلهر جانشین لشکر، سیدحسین میررضی مسئول طرح و عملیات، غلام کیانپور جانشین واحد اطلاعات - عملیات، فلکی مسئول واحد توپخانه و پدافند، ۳ فرمانده گردان و تعداد قابل توجهی از معاونان گردان‌ها، فرماندهان و معاونان گروهان‌ها و اکثر نیروهای کیفی و کادرهای اصلی واحدهای اطلاعات - عملیات و طرح و برنامه به شهادت رسیدند و احمد عراقی مسئول اطلاعات - عملیات لشکر،* ۲ تن از مسئولان محورها، ۳ فرمانده گردان و درصد بالایی از نیروهای مؤثر واحدها و گردان‌ها مجروح شدند.

* احمد عراقی مسئول واحد اطلاعات - عملیات لشکر در عملیات تکمیلی کربلای ۵ به شهادت رسید. اما در عملیات کربلای ۵ علاوه بر جانشین واحد برادر حنیفه معاون دوم و ۷ نفر از سرگروه‌های واحد اطلاعات شهید و ۳۵ نفر از کادر و نیروهای این واحد مجروح شدند. (سند شماره ۲۳۴۷۹ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: احمد عراقی، مسئول اطلاعات لشکر سیدالشهدا^(ع)، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۱/۱۸، نوار شماره ۲۳۴۷۹).

** این آمار شامل اسرا نیز می‌شد.
*** این تعداد، آمار مجروحان ترخیص شده است و کسانی که به‌طور سرپایی مداوا شدند در آن منظور نشده است. باتوجه به تشکیل "ستاد بازسازی نیروها" که زخمی‌های سرپایی را جهت بازسازی به گردان‌ها می‌فرستاد، آمار کلی مجروحان لشکر بیش از این رقم است.

منابع و مأخذ

۱. سند شماره ۳۴۲/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: شرح عملیات، گزارش قرارگاه کربلا در عملیات کربلای ۵ (مجید مختاری)، ص ۳۸.
۲. همان، ص ۳۲.
۳. همان، صص ۷-۶.
۴. همان، ص ۳۱.
۵. همان، ص ۱۹.
۶. با استفاده از سند شماره ۲۳۴۴۵ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: جلسه فرمانده لشکر سیدالشهدا با فرمانده گردان‌ها و مسئولان واحدها، (۱۳۶۵/۱۰/۲۴)، نوار شماره ۲۳۴۴۵، یدالله ایزدی؛ و - سند شماره ۲۳۴۷۱ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: محمد عدالتی، معاون گردان علی اصغر، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۱/۳)، نوار شماره (۲۳۴۷۱).
۷. همان، بخش اول.
۸. سند شماره ۳۴۲/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین، ص ۱۷.
۹. همان، ص ۱۹.
۱۰. همان، صص ۱۰-۹.
۱۱. سند شماره ۲۳۳۹۴ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: جلسه فرمانده و مسئولان واحدهای لشکر سیدالشهدا، (۱۳۶۵/۱۰/۱۶)، نوار شماره ۲۳۳۹۴، یدالله ایزدی.
۱۲. سند شماره ۲۳۴۷۲ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: مصطفی زورای، مسئول واحد مهندسی لشکر ۱۰ سیدالشهدا، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۱/۱۳)، نوار شماره ۲۳۴۷۲.
۱۳. سند شماره ۲۳۴۸۲ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: علی فضلی، فرمانده لشکر سیدالشهدا، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۲/۴)، نوار شماره ۲۳۴۸۲.
۱۴. سند شماره ۲۳۴۷۹ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: احمد عراقی، مسئول اطلاعات لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(۱)، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۱/۱۸)، نوار شماره ۲۳۴۷۹.
۱۵. همان.
۱۶. سند شماره ۲۳۴۰۳ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: جلسه مسئولان واحدها و فرمانده گردان‌های لشکر، (۱۳۶۵/۱۰/۱۷)، نوار شماره ۲۳۴۰۳، یدالله ایزدی.
۱۷. سند شماره ۲۳۴۵۱ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: علی فضلی، فرمانده لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع)، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۰/۲۶)، نوار شماره ۲۳۴۵۱.
۱۸. با استفاده از اظهارات برادرغفاری مسئول واحدهای توپخانه و پدافند لشکر مضمون سند شماره ۲۳۳۹۷ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: (۱۳۶۱/۱۰/۱۶)، نوار شماره ۲۳۳۹۷، یدالله ایزدی؛ و - سند شماره ۲۳۴۰۵ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: جلسه مسئولان لشکر، گزارش
- علی فضلی و ناصر خاکی مسئول واحد زرهی، (۱۳۶۷/۱۰/۱۷)، نوار شماره ۲۳۴۰۵، یدالله ایزدی.
۱۹. سند شماره ۲۳۴۵۱ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین.
۲۰. سند شماره ۱۳۷۷/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: دفترچه ثبت جنگ راوی لشکر ۱۰ سیدالشهدا در عملیات کربلای ۵ (یدالله ایزدی)، ۱۳۶۵/۱۰/۲۳ تا ۱۳۶۵/۱۱/۲۵، ص ۱۳۹.
۲۱. سند شماره ۲۳۴۷۲ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: عبدالوهاب امیری، مسئول یگان دریایی، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۱/۱۳)، ۲۳۴۷۲.
۲۲. سند شماره ۱۳۷۷/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین، ص ۲۰.
۲۳. سند شماره ۲۳۴۶۴ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: مصاحبه با شفیق زاده، مسئول بهداری و ش.م.ه، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۰/۳۰)، نوار شماره ۲۳۴۶۴؛ و - سند شماره ۱۳۷۷/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین، صص ۹۷-۹۴.
۲۴. سند شماره ۲۳۴۷۳ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: رضا صفرزاده، مسئول واحد مخابرات لشکر ۱۰ سیدالشهدا، در گفت‌وگو با راوی مرکز (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۱/۳)، و - مأخذ ۱۶؛ و - سند شماره ۱۳۷۶/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: دفترچه ثبت جنگ راوی لشکر ۱۰ سیدالشهدا^(ع) در عملیات کربلای ۵ (یدالله ایزدی)، (۱۳۶۵/۱۰/۱۶)، نوار شماره ۱۳۶۵/۱۰/۲۳ تا ۱۳۶۵/۱۰/۲۳، ص ۵۶.
۲۵. سند شماره ۲۳۴۰۱ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: جلسه مسئولان لشکر سیدالشهدا^(ع)، (۱۳۶۵/۱۰/۱۷)، نوار شماره ۲۳۴۰۱، یدالله ایزدی.
۲۶. سند شماره ۲۳۴۷۳ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین، صص ۲-۱ و سند شماره ۲۳۴۰۳ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین؛ و - سند شماره ۱۳۷۶/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین، صص ۶۹-۶۸.
۲۷. سند شماره ۱۳۷۶/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین، صص ۷۸-۷۳.
۲۸. سند شماره ۳۴۱/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: گزارش راوی قرارگاه قدس در عملیات کربلای ۵ (علی فتحی - مهدی انصاری)، ص ۱۴.
۲۹. سند شماره ۶۶۵/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: گزارش راوی قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) در عملیات کربلای ۵، ص ۵۴.
۳۰. با بهره‌گیری از سند شماره ۳۴۲/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: گزارش راوی قرارگاه کربلا در عملیات کربلای ۵ (مجید مختاری)، صص ۶۰-۵۸.
۳۱. سند شماره ۶۶۵/گ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین، ص ۱۱۶.
۳۲. سند شماره ۱۳۷۶/د مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین، صص ۹۰-۸۳.

